

TEMA: OPĆA OBILJEŽJA EUROPE

KONTINENT NA KOJEM ŽIVIMO

ISHOD: GEO OŠ A.B. 7. 1.

Razrada ishoda:

- opisuje granice i geografski smještaj Europe s pomoću geografske karte
- obrazlaže geografski položaj Europe i njegove posljedice

PITANJA:

1. Na geografskoj karti svijeta pokažite granicu Europe i Azije i imenujte dijelove kojima prolazi.

U/9. Granica polazi od Jugorskog poluotoka na sjeveru, gorjem Ural, pa rijekom Ural do Kaspijskog jezera. Planinom Kavkaz prolazi od Kaspijskog jezera do Crnog mora. Na moru granica prolazi kroz morske prolaze Bospor i Dardaneli. Između Bospora i Dardanela je Mramorno more.

2. Objasnite zašto je granica Europe i Azije dogovorena?

U/8. Granica između Europe i Azije se povijesno mijenjala i usklađivala (stari Grci-granica je Egejsko more, zatim Crno more i rijeka Don; tijekom povijesti granica se pomicala na istok, sve do 19. st. kad se ustalila na gorju Ural, rijeci Ural i Kaspijskom jezeru.

3. S pomoću geografske karte svijeta obrazložite geografski smještaj Europe.

U/9. Europa se u cijelosti nalazi na sjevernoj Zemljinoj polutki, te na istočnoj i manjim dijelom na zapadnoj Zemljinoj polutki. Najvećim je dijelom u sjevernom umjerenom toplinskom pojasu. Najsjeverniji dijelovi Europe su u sjevernom hladnom toplinskom pojasu.

4. Na geografskoj karti Europe pokažite krajnje točke Europe i odredite u kojoj se državi nalaze.

U/10. Najsjevernija točka je rt Nordkinn u Norveškoj, najistočnija točka je Perm (gorje Ural) u Rusiji, najjužnija točka je rt Tarifa u Španjolskoj a najzapadnija rt Roca u Portugalu.

5. Navedite dva razloga zašto Europa ima povoljan geografski položaj.

U/10. Europa se nalazi u središtu kopnene polutke na najpovoljnijem položaju prema ostalim najnapučenijim i najrazvijenijim dijelovima svijeta. Europa ima prometno povoljan položaj.

EUROPSKE REGIJE

ISHOD: GEO OŠ A.B.7.5. GEO OŠ A.B.7.2.

Razrada ishoda:

- opisuje i uspoređuje geografske posebnosti europskih regija
- navodi države prema pripadnosti europskim regijama s pomoću geografske karte
- analizira razlike u površini i broju stanovnika europskih država

PITANJA:

1. Na osnovi kojih obilježja izdvajamo regije?

U/12. Regije izdvajamo na osnovi sličnih obilježja (položaj, prirodnogeografske značajke, pripadnost nekom kulturnom krugu, društveno-gospodarski razvoj).

2. Imenujte regionalne cjeline Europe i pokažite ih na geografskoj karti u atlasu.

U/13. Srednja, Južna, Jugoistočna, Zapadna, Sjeverna i Istočna Europa

3. S pomoću podataka u tablicama (Regije Europe) na stranicama 13.-18. u udžbeniku Gea 3. imenujte:

- a. površinom najveću i najmanju regiju Europe
- b. površinom najveću državu Europe
- c. najgušće naseljenu regiju Europe

U/13.-18. a. Istočna Europa-najveća površinom regija Europe, Jugoistočna Europa-najmanja površinom regija Europe

- b. Rusija-površinom najveća država Europe
- c Srednja Europa-najgušće naseljena regija Europe

4. S pomoću geografske karte Europe navedite države Srednje Europe.

U/13. Austrija, Češka, Hrvatska, Lihtenštajn, Mađarska, Njemačka, Poljska, Slovačka, Slovenija, Švicarska

5. U čemu je važnost geografskog položaja Srednje Europe?

U/13. Nalazi se u središnjem dijelu Europe- između Sjevernoga i Baltičkoga mora na sjeveru i Jadranskoga mora na jugu. Preko teritorija Srednje Europe prolaze prometni pravci koji povezuju pojedine europske regije.

6. Na temelju kojih obilježja izdvajamo Južnu Europu?

U/14. Na osnovi sličnosti klime, reljefa i kulture (sredozemna klima, pretežno planinski reljef. Pripadnost sredozemnom kulturnom krugu).

7. Po kojim se obilježjima Zapadna Europa razlikuje od ostalih regija?

U/16. Zapadna Europa je najgušće naseljena europska regija. U Zapadnoj Europi je započela industrijska revolucija. Države su danas visokorazvijene. Usmjerene su na Atlantski ocean. Države su tijekom prošlosti imale važnu ulogu u kolonizaciji i širenju europskih utjecaja u svijetu.

8. Zašto je Sjeverna Europa najrjeđe naseljena regija?

U/17. Sjeverna Europa je najrjeđe naseljena regija zbog hladne klime.

STAROST I RELJEF EUROPE

ISHOD: GEO OŠ B.A.7.1

Razrada ishoda:

- prepoznaje važnost geologije i navodi nazive eona i geoloških era važnih za oblikovanje reljefa Europe
- razlikuje dijelove Europe prema geološkoj starosti s pomoću tematske karte
- pokazuje primjere reljefnih cjelina različite starosti s pomoću geografske karte

PITANJA:

1.Što istražuju geolozi?

U/ 19. Geolozi istražuju Zemljinu građu i njezinu prošlost.

2. Kako se nazivaju geološka razdoblja na koja su geolozi podijelili prošlost Zemlje od postanka pa do danas?

U/19. Eoni i ere. Eon fanerozoik geolozi su podijelili na paleozoik, mezozoik i kenozoik.

2. U kojem su geološkom razdoblju oblikovani najstariji dijelovi europskog kopna?

U/ 19. Najstariji dijelovi europskog kopna oblikovani su u prekambriju.

3. Imenujte najstarije dijelove europskog kopna i pokažite ih na geografskoj karti u atlasu.

U/20. Najstariji dijelovi europskog kopna su Ruska platforma (ploča), Baltički štit i Ukrajinski štit.

4. Kakvo je gospodarsko značenje starog gromadnoga gorja?

U/22. Staro gromadno gorje bogato je rudama (ugljenom, željeznom rudom) što je pridonijelo razvoju industrije. Zbog širokih riječnih dolina lako je prometno prohodno.

5. Imenujte dijelove stare Europe izdignute u paleozoiku i pokažite ih na geografskoj karti u atlasu.

U/22. Stara Europa-gorja Velike Britanije i Irske, Središnji masiv i Vogezi u Francuskoj, Ardeni u Belgiji, njemačko i češko sredogorje, visoravan Meseta u Španjolskoj, Skandinavsko gorje (Norveška), Rodopi (Bugarska) i Ural (Rusija).

6. Kada su i kako oblikovane mlade ulančane planine na jugu Europe.

U/22.-23. Mlade ulančane planine izdignute su na području sudaranja Afričke litosferne ploče s Euroazijskom litosfernom pločom, potkraj mezozoika i tijekom kenozoika u sklopu alpskog nabiranja.

7. Imenujte dijelove mlade Europe i pokažite ih na geografskoj karti Europe.

U/23. Mlada Europa- Alpe, Karpati, Stara planina ili Balkan, Apenini, Dinaridi, Šarsko-pindsko gorje, Pireneji, Kantabrijsko gorje, Betijski Kordiljeri, Kavkaz.

8. Navedite i na karti Europe pokažite najveće europske nizine.

U/23. Najveće europske nizine su Istočnoeuropska nizina, Sjevernoeuropska nizina, nizine uz Atlantski ocean, Panonska, Vlaška, Padska i Andaluzijska nizina.

MORA I OBALE EUROPE

ISHOD: GEO OŠ B.A.7.1. GEO OŠ A.B.7.7.

Razrada ishoda:

- uspoređuje najvažnija europska mora, opisuje njihova obilježja te na karti razlikuje strme i položene obale
- obrazlaže razvedenost europskih obala i razlikuje tipove obalne razvedenosti
- opisuje osnovna obilježja Sredozemnoga mora

PITANJA:

1. Objasnite zašto je Europa najrazvedeniji kontinent?

U/24. Obala Europe podjednako je duga kao ekvator, otoci i poluotoci zauzimaju gotovo trećinu površine kontinenta.

2. Imenujte i na karti Europe pokažite najveće otoke i poluotoke Europe.

U/24. Najveći otoci-Velika Britanija, Irska, Island, Sicilija, Sardinija, Korzika, Kreta, Nova zemlja, Svalbard- Najveći poluotoci- Skandinavski, Pirenejski, Apeninski, Balkanski, Kola...

3. Koja tri europska primorja razlikujemo? Uz koja se mora nalaze?

U/25.-26. Sjeverno europsko primorje- uz Barentsovo more i Bijelo more (Arktički ocean); zapadno europsko primorje-uz Norveško more, Sjeverno more, Baltičko more (Atlantski ocean); južno europsko primorje- uz Sredozemno more, Crno more...

4. Uz pomoć geografske karte Europe imenujte najprometnija mora u Europi. Koje su velike morske luke nastale na obalama tih mora?

U/26. Sredozemno more (Genova, Marseille, Barcelona), Atlantski ocean (uz Kanal), Sjeverno more (Rotterdam)

5. Navedite primjere iskorištavanja mora, obala i podmorja Sredozemnog mora.

U/26. Primjeri: ribolov, vađenje plina u podmorju Jadranskoga mora, pomorstvo (važne luke), turizam

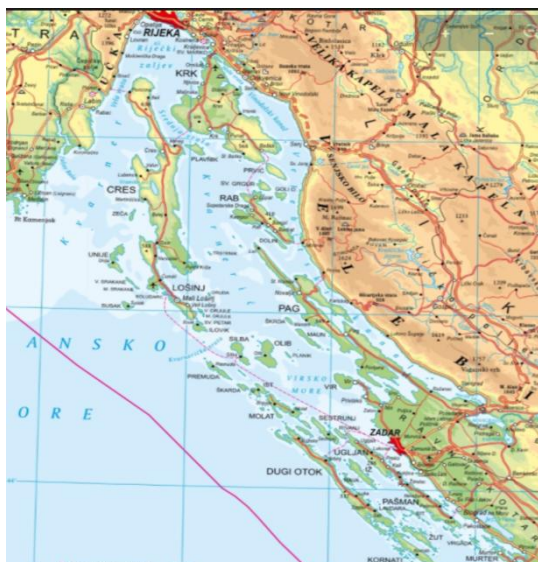
6. Na geografskoj karti Europe pokažite primjere strme i niske (položene) obale.

U/27. Strma obala-obale Jadranskog mora, Egejskog mora, obala Norveške i zapadne Škotske. Niska (položena) obala-obala Crnog mora, Sjevernog i Baltičkog mora.

7. Objasnite razliku između nastanka fjorda i rijasa.

U/28. Fjord je duboki zaljev koji je nastao potapanjem donjih dijelova ledenjačkih dolina, a rijas je zaljev koji je nastao potapanjem nekadašnjih riječnih dolina.

8. Uz pomoć fotografija usporedite pravac pružanja obale s reljefnim oblicima kod dalmatinskog i norveškog tipa obale.

Izvor karata: Haiman S.; Müller V. 2014. *Geografski atlas za osnovnu školu*. Hrvatska školska kartografija – Školska knjiga. Zagreb.

U/27.-28. Dalmatinski tip obale- otoci, poluotoci i kanali imaju usporedni smjer pružanja s obalom i Dinaridima, SZ- JI; norveški tip obale- fjordovi se pružaju okomito na liniju kopna.

RIJEKE I JEZERA EUROPE

ISHOD: GEO OŠ B.A.7.1.

Razrada ishoda:

-navodi i na geografskoj karti pokazuje važnije europske rijeke i klasificira ih prema sljevovima

-razlikuje vrste jezera prema postanku (tektonska, akumulacijska i erozijska) s primjerima koje pokazuje na geografskoj karti

PITANJA:

1. Zašto u Europi nema dugih rijeka?

U/ 29. Europski kontinent je površinom mali i veoma razveden pa zbog toga nema dugih rijeka.

2. Objasnite važnost praćenja riječnog režima.

U/30. Praćenje riječnog režima važno je radi obrane od poplave, riječne plovidbe, opskrbe vodom i rada hidroelektrana.

3. Imenujte i na geografskoj karti Europe pokažite sljevove kojima pripadaju rijeke Europe.

U/30.-32. sljev Arktičkog oceana, sljev Atlantskog oceana (sljev Norveškoga mora, baltički sljev, sljev Sjevernoga mora), sljev Sredozemnoga mora, Crnomorski sljev, sljev Kaspijskog jezera.

4. Uz pomoć geografske karte Europe odredite kojim sljevovima pripadaju rijeke Volga, Rajna, Laba, Dunav i Odra?

U/30.-32. Volga-sliv Kaspijskog jezera, Rajna-sliv Sjevernoga mora, Laba -sliv Sjevernoga mora, Dunav-Crnomorski sliv, Odra-baltički sliv.

5. Opišite važnost Kanala Rajna-Majna-Dunav.

U/32. Kanal je povezao rijeke Rajnu i Dunav u plovni put kontinentskog značenja (zvan Rajna-Majna- Dunav) od Sjevernog do Crnog mora.

6. Kakva jezera razlikujemo s obzirom na postanak?

U/33. Prirodna (ostatak mora, tektonska, ledenjačka, vulkanska, meteorska) i umjetna jezera.

7. Kakvog su postanka jezera na sjeveru Europe i u Alpama?

U/33. Ledenjačkog postanka

8. Na geografskoj karti Europe pokažite nekoliko prirodnih jezera u Europi.

U/33. Kaspijsko, Ladoga, Onega, Vänern, Peipsi, Ilmen, Saima...

KLIMA I VEGETACIJA

ISHOD: GEO OŠ B.A.7.1.

Razrada ishoda:

-obrazlaže utjecaj klimatskih čimbenika na klimu, uspoređuje najzastupljenije tipove klime s pomoću klimatskih dijagrama te navodi i opisuje pripadajuću vegetaciju

PITANJA:

1.Nabrojite klimatske čimbenike koji utječu na klimu Europe.

U/34. Klimatski čimbenici koji utječu na klimu Europe su: udaljenost od ekvatora, raspodjela kopna i mora, udaljenost od mora, morske struje, nadmorska visina i reljef.

2. Kako se s udaljavanjem od Atlantskog oceana prema istoku mijenja količina padalina, a kako temperaturna amplituda?

U/34.-35. S udaljenošću od Atlantskog oceana prema istoku smanjuje se količina padalina, sve su veće toplinske razlike između ljeta i zime. Povećava se kontinentalnost.

3. Kako na klimu Europe djeluje topla Golfska struja?

U/ 34. Topla Golfska struja ublažava zimske temperature, a zapadni vjetrovi prenose toplinu i vlagu nad kopno. Također omogućuje i jače isparavanje pa obalni prostor prima više padalina. Razmjerno toplo more sprječava zaleđivanje mora uz obalu Sjeverne Europe.

4. Na jednom primjeru objasnite kako reljef utječe na klimu Europe.

U/35. Planine na jugu Europe pružaju se tako da ograničavaju utjecaj Sredozemnoga mora na uski pojas./ Nisko Skandinavsko gorje i velike nizine olakšavaju gibanje zračnih masa s Atlantskog oceana nad kontinent.

5. S pomoću geografske karte Europe navedite tipove klime koji su rasprostranjeni u Europi.

U/36.-38. Sredozemna klima-u Južnoj Europi, umjereno topla vlažna klima u Zapadnoj, Srednjoj i Jugoistočnoj Europi, vlažna snježno-šumska klima na istoku Europe i na Skandinavskom poluotoku, klima tundre na obalama Arktičkog oceana, sjeveru Islanda, najvišim dijelovima Skandinavskog gorja, stepska klima-područja uz sjevernu obalu Crnog mora , Prikaspijskoj nizini i na Pirenejskom poluotoku.

6. Koji tip klime prevladava u najvećem dijelu Europe?

U/36. U najvećem dijelu Europe prevladava umjereno topla vlažna klima.

7. Usporedite na osnovi klimatskih dijagrama u udžbeniku Gea 3. na stranicama 36.-38. godišnji hod temperature i količine padalina za sve navedene tipove klime.

U/36.-38. Odgovori učenika.

8. Za koju je klimu karakteristična vegetacija tundre?

U/37. Tundra je karakteristična za klimu tundre.

9. Zašto je najveći dio prirodnog biljnog pokrivača u Europi izmijenjen i kako?

U/38. Europa je gusto naseljen kontinent. Čovjek gradi naselja, prometnice, umjesto šuma i stepe danas su obrađena polja.

10. Navedite nekoliko primjera očuvanja biološke raznolikosti.

Odgovor učenika- primjerice zaštita prirodnih staništa, izgradnja zelenih mostova preko prometnica, izgradnja hotela za kukce....

BROJNI NARODI I DRŽAVE

ISHOD: GEO OŠ A.B.7.2. GEO OŠ B.A.7.A. GEO OŠ A.B.7.4.

Razrada ishoda:

- obrazlaže brojnost država Europe
- razlikuje republike i monarhije
- objašnjava utjecaj prirodno-geografskih obilježja na naseljenost i gospodarstvo Europe s pomoću tematskih karata
- analizira podatke o gustoći naseljenosti europskih država, prikazuje ih na slijepoj karti te izdvaja prostore najgušće i najrjeđe naseljenosti Europe

PITANJA:

1. Kako se širila naseljenost u Europi od pojave ljudi do geografskih otkrića?

U/39.-40. U južnoj i srednjoj Europi javljaju se prvi tragovi naseljenosti u paleolitiku.

Tijekom neolitika naseljenost se širila u ostale dijelove Europe. Zbog pojave poljoprivrede i stočarstva u tom razdoblju povećao se broj stanovnika. Sredinom trećeg tisućljeća prije Krista razvila se samostalna kultura na Kreti. Metalno oruđe i oružje omogućilo je veću proizvodnje hrane i opstanak većeg broja stanovnika.

Tijekom drugog tisućljeća prije Krista u Europu doseljavaju Indoeuropljani.

Zaposjedaju Jugoistočnu Europu, Apeninski poluotok, Pirenejski poluotok i Srednju Europu. Žarište kulture pomiče se iz istočnog Sredozemlja prema zapadu. Tijekom staroga i srednjega vijeka broj stanovnika sporo se povećavao zbog teških životnih uvjeta, čestih ratova i epidemija.

2. Kakve su promjene nastale u životu Europljana u vrijeme geografskih otkrića, a kakve od početka 19. stoljeća do sredine 20. stoljeća?

U/40.-41. Geografska otkrića omogućila su razmjenu biljnih i životinjskih vrsta između kontinenata Starog i Novog svijeta. Iz kolonija najmoćnije europske države dopremaju velike količine sirovina koje su se počele prerađivati. Znanstveno-tehnološka revolucija i napredak znanosti u 19. stoljeću naglo su smanjili smrtnost stanovništva, a kako je rodnoost ostala visoka, naglo je porastao broj stanovnika i to je potrajalo sve do sredine 20. stoljeća.

3. Koliko država je danas u Europi?

U/44. U Europi je 45 država.

4. Po čemu se razlikuje republika od monarhije?

U/41. Republika je oblik vladavine u kojoj je na čelu države izabrani predsjednik ili predsjednica dok je monarhija oblik vladavine u kojoj državni poglavar stječe tu dužnost nasljeđivanjem (rođenjem) i obnaša je doživotno.

5. Navedite približan broj stanovnika Europe.

U/44. U Europi živi oko 720 milijuna stanovnika (2019.)

6. Kolika je prosječna gustoća naseljenosti Europe?

U/44. Prosječna gustoća naseljenosti Europe je 72 stanovnika po četvornom kilometru.

7. Imenujte i pokažite na geografskoj karti Europe područja najgušće i najrjeđe naseljenosti.

U/44. Najgušće naseljeni dijelovi nalaze se na zapadu i pružaju se kroz Srednju Europu do Italije. Napučenost se smanjuje prema istoku. Najsjeverniji dijelovi Europe i prostori iznad 500 m nadmorske visine rijetko su naseljeni.

8. S pomoću tematske karte (Gustoća naseljenosti u europskim državama 2019. g.) u udžbeniku Gea 3. na stranici 44. usporedite i obrazložite gustoću naseljenosti Belgije i Islanda.

U/44. Belgija je gusto naseljena (>od 300 stanovnika po četvornom metru). Island je rijetko naseljen (<od 20 stanovnika po četvornom metru). Belgija je nizinska zemlja, uz obalu Sjevernog mora i prevladava umjereno topla vlažna klima. Island je na sjeveru Europe u hladnom području.

STANOVNIŠTVO EUROPE

ISHOD: GEO OŠ A.B.7.4.

Razrada ishoda:

- objašnjava promjenu broja stanovnika Europe od 17.st. do današnjice s pomoću linijskog dijagrama
- analizom odgovarajućih dijagrama obrazlaže strukture europskoga stanovništva
- objašnjava opće kretanje stanovništva Europe prema njegovim sastavnicama

PITANJA:

1.Promotrite grafikon kretanja broja stanovnika, pa odgovorite:

- Raste li broj stanovnika ili pada?
- U kojem je razdoblju zabilježen pad broja stanovnika? Zašto?
- U kojem je razdoblju najveći rast broja stanovnika? Zašto baš tada?

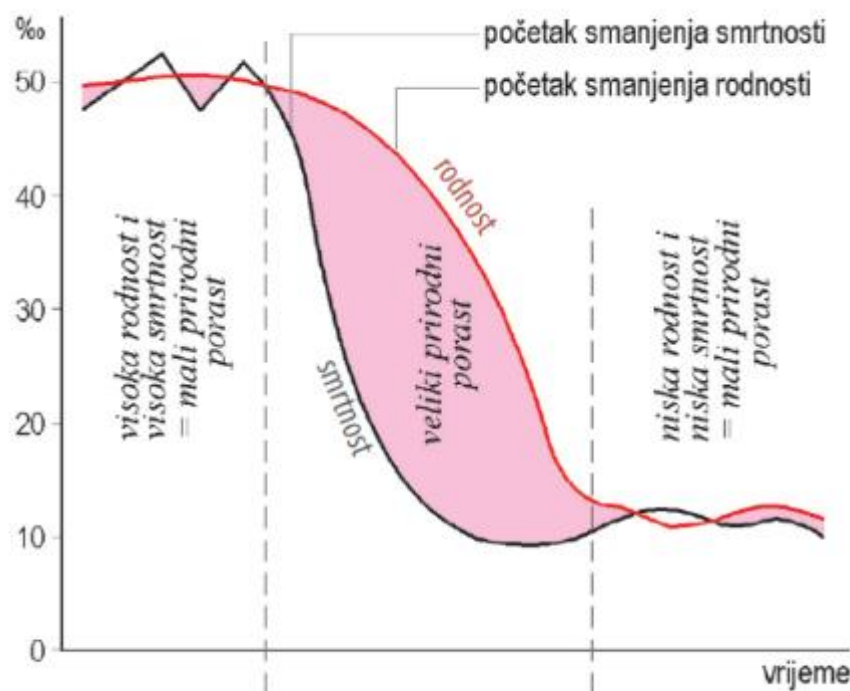
Izvor: Ilić, M.; Orešić, D.; 2017. *Gea 3*. Školska knjiga d.d. Zagreb.

U/41. a.broj stanovnika Europe raste

b.u razdoblju 1914.-1920.- razlog je Prvi svjetski rat

c. od sredine 19. do sredine 20.stoljeća; opći napredak, bolja zdravstvena zaštita i prehrana

2. Uz pomoć grafikona opišite proces demografske tranzicije.

Izvor: Ilić, M.; Orešić, D. 2017. Gea 3. Školska knjiga d.d. Zagreb

U/40. Demografska tranzicija je prijelaz s visokih stopa rodnosti i smrtnosti na niske stope rodnosti i smrtnosti. U početku su stope rodnosti i smrtnosti bile visoke. Zbog bolesti, slabe prehrane i teških uvjeta života smrtnost je bila velika, pa se broj stanovnika sporo povećavao. S poboljšanjem zdravstvene zaštite i prehrane u prvoj polovici 19. stoljeća smrtnost se naglo smanjuje, a rodnost i dalje ostaje visoka. Kasnije se smanjuje i stopa rodnosti. Prirodna promjena postaje mala, a porast broja stanovnika spor.

3. Na koji način razvijene europske države pokušavaju spriječiti prirodni pad broja stanovnika?

U/46. Pad broja stanovnika razvijene europske države pokušavaju spriječiti različitim mjerama za poboljšanje stanja u demografskom razvoju. Primjerice: doseljavanjem mladog stanovništva iz drugih europskih ili izvaneuropskih država, poticajnim mjerama za povećanje rodnosti...

4. Zašto Europu smatramo demografski starim kontinentom?

U/48. Zbog velikog udjela starog stanovništva (19% stanovništva starije je od 65. godina).

5. Objasnite razlike među pojedinim dijelovima Europe u gospodarskom sastavu stanovništva.

U/49. Na zapadu i sjeveru Europe više od 70 posto stanovništva je zaposleno u tercijarnom sektoru, oko 25 posto u sekundarnom, a manje od 5 posto stanovništva u primarnom sektoru. Države na istoku i jugoistoku Europe imaju veći udio zaposlenog stanovništva u sekundarnom i primarnom sektoru.

6. Nabrojite tri glavne skupine indoeuropskih jezika.

U/51. Germanski, romanski i slavenski jezici

7. Koristeći se organizacijskim grafikonom i tematskom kartom (Službeni jezici europskih država) u udžbeniku Gea 3. na stranici 51. odredite pripadnost jezičnoj skupini hrvatskog, engleskog, francuskog, malteškog i finskog jezika.

U/51. Hrvatski jezik pripada slavenskoj skupini jezika, engleski germanskoj skupini, francuski romanskoj skupini, malteški ne pripada ni jednoj porodici jezika. Finski pripada ugro-finskoj skupini jezika.

8. Koji su službeni jezici u Belgiji, a koji u Švicarskoj?

U/51. U Belgiji su službeni jezici francuski, nizozemski i njemački, a u Švicarskoj njemački, francuski, talijanski i retoromanski.

9. U čemu je razlika između jednonacionalnih i višenacionalnih država? Navedite višenacionalne države u Europi.

U/51. U jednonacionalnoj državi većina stanovnika pripada jednom narodu dok u višenacionalnoj državi je više ravnopravnih državotvornih naroda. Ujedinjeno Kraljevstvo, Belgija, Bosna i Hercegovina.

10. Kakav je religijski sastav europskog stanovništva?

U/52. Najveći udio stanovništva Europe sljedbenici su kršćanstva, zatim muslimani, židovi, budisti, hindusi i neopredijeljeni.

PROSTORNO KRETANJE STANOVNIŠTVA EUROPE

ISHOD: GEO OŠ A.B.7.4.

Razrada ishoda:

- objašnjava opće kretanje stanovništva Europe prema njegovim sastavnicama
- uspoređuje obilježja i na geografskoj karti pokazuje prostorni raspored hrvatskog iseljništva

PITANJA:

1.Koji su dijelovi Europe bili ishodište prekooceanskih migracija?

U/53. Dijelovi Zapadne, dijela Sjeverne, Srednje i Južne Europe, Jugoistočna i Istočna Europa (gotovo čitava Europa).

2. Što je potaknulo emigraciju u Novi svijet.

U/53. Nedostatak obradivog zemljišta, ukidanje kmetstva, siromaštvo, glad, ratovi, političke promjene

3. Usporedite sličnosti i razlike u migracijama stanovništva Republike Irske i Hrvatske.

U/54.-55 Irci i Hrvati spadaju među najpokretljivije europske narode.

Irci počinju masovno odlaziti tijekom 17. i 18. stoljeća. Vrhunac iseljavanja Iraca bio je sredinom 19. stoljeća u vrijeme tzv. velike gladi. Uzrok je bila bolest krumpira. Smatra se da je od 1830. do 1914. godine pet milijuna Iraca odselilo u SAD i ostale države Novoga svijeta.

Najviše Hrvata (s prostora Dalmacije i ostalih hrvatskih područja) također odlazi u SAD i u države Novoga svijeta u drugoj polovici 19.stoljeća. Uzroci iseljavanja su bolest vinove loze, uvedena vinska klauzula, propast jedrenjaštva, siromaštvo, nezadovoljstvo austro-ugarskom politikom. Procjena je da se od 1890. do 1914. godine iz hrvatskih zemalja iselilo oko 500 000 ljudi.

4. Opišite gospodarske unutareuropske migracije od 60-tih od 80-tih godina 20. stoljeća?

U/55. Od šezdesetih do osamdesetih godina 20. stoljeća stanovništvo s juga, jugoistoka i istoka Europe migrira u Srednju, Zapadnu i Sjevernu Europu. Najviše

stranih radnika primile su Njemačka, Švicarska Ujedinjeno Kraljevstvo, Francuska, Švedska i Austrija.

5. Zašto je za emigracijske zemlje iseljavanje negativna pojava?

U/56. Emigracijske zemlje gube veliki dio mladog, radno sposobnog stanovništva; stanovništvo tih država stari.

6. S pomoću interneta istražite u kojim državama u svijetu živi najveći broj iseljenih Hrvata. Države pokažite na geografskoj karti svijeta. Podatke možete pronaći na poveznici: <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/86>

U/55. SAD, Kanada (Sjeverna Amerika), Južna Amerika, Australija, države Europe- Njemačka, Austrija, Francuska...

GOSPODARSTVO EUROPE

ISHOD: GEO OŠ A.B.7.4. GEO OŠ B.A.7.1. GEO OŠ A.B.7.1.

Razrada ishoda:

- objašnjava uzroke i posljedice neravnomjernoga gospodarskog razvoja Europe te pokazuje na geografskoj karti prostore najveće razvijenosti i navodi važnije gospodarske djelatnosti
- objašnjava utjecaj prirodno-geografskih obilježja na naseljenosti i gospodarstvo Europe s pomoću tematskih karti
- opisuje prometno značenje Europe s posebnim osvrtom na uključenost Hrvatske u mrežu paneuropskih prometnih koridora

PITANJA:

1.Nabrojite preduvjete razvoja gospodarstva Europe.

U/58.-59. Preduvjeti razvoja gospodarstva Europe su povoljan geografski položaj, raznolika prirodna bogatstva, visoka obrazovanost stanovništva i razvoj tehnologije, procesi globalizacije...

2. Opišite poljoprivrednu proizvodnju u Europi danas.

U/60.-61.Poljoprivreda je visokorazvijena. Uzgajaju se različite poljoprivredne kulture (u za to najpovoljnijim prirodnim uvjetima). Malo je zaposlenih ali zahvaljujući primjeni suvremenih mjera i strojeva ostvaruju se visoki prinosi. Poljoprivredne površine su okupljene, proizvodi se za tržište. Države izdvajaju znatna sredstva za poticanje suvremene proizvodnje.

3. Imenujte i na geografskoj karti Europe pokažite države koje su vodeće u ulovu ribe.

U/61. Norveška, Island, Ruska Federacija, Danska Ujedinjeno Kraljevstvo, Španjolska

4. Izdvojite obilježja prve industrijske revolucije.

U/61. Prvi industrijski pogoni bili su smješteni uz izvore energije i sirovine. Razvija se metalurgija, tekstilna industrija...

5. Što obilježava drugu industrijsku revoluciju?

U/62. Izum motora s unutarnjim izgaranjem, primjena nafte i energije, razvoj petrokemijske, automobilske, prehrambene industrije; širenje gradova u okolicu i nastanak gradske regije.

6. Koje procese je potaknula industrijalizacija?

U/61.-62. Industrijalizacija je potaknula urbanizaciju, preseljavanje stanovništva iz sela u gradove, napuštanje poljoprivrede i zapošljavanje u industriji, širenje gradova u okolicu...

7. Opišite treću industrijsku revoluciju.

U/62. U drugoj polovici 20 stoljeća dolazi od znanstveno-tehnološkog napretka; ljudsku radnu snagu zamjenjuju novi strojevi, proizvodnja se automatizira. Raste važnost multinacionalnih kompanija. Crna metalurgija, tekstilna industrija preseljene su u država s jeftinom radnom snagom. Ostale grane industrije se automatiziraju.

8. Kakve promjene u gospodarstvo donosi informatička revolucija?

U/62. Europska industrija velikim dijelom postala je ovisna o uvozu sirovina i energetske izvora. Industrija se razvija uz prometnice, osobito u lukama. Vodeću ulogu ima elektronika. Velika je uloga visokoobrazovanih stručnjaka. Potiče se razvoj međunarodnog prometa i trgovine.

9. Objasnite kako se kroz vrijeme mijenjao udio zaposlenih po sektorima djelatnosti.

U/61. Do druge pol. 18. stoljeća redoslijed je I-II-III. Prva industrijska revolucija mijenja redoslijed u II-I-III. Pod utjecajem druge industrijske revolucije i povećanja broja stanovnika u gradovima mijenja se redoslijed sektora u II-III-I (sve veće značenje dobivaju tercijarne djelatnosti). Treća industrijska revolucija u drugoj polovici 20 stoljeća mijenja redoslijed sektora u III-II-I.

10. Koji su najvažniji izvori energije danas u Europi?

U/63. Najvažniji izvori energije su nafta i prirodni plin.

11. Objasnite pojam tercijarizacija?

U/64. Proces razvoja i jačanja tercijarnih djelatnosti nazivamo tercijarizacija.

12. Navedite i na geografskoj karti Europe pokažite glavna turistička područja u Europi?

U/64. Glavna su turistička područja Sredozemlje, Alpe i veliki gradovi.

13. Što je promet?

U/64. Promet- prijevoz ljudi i materijalnih dobara, prijenos energije i informacija s jednog mjesta na drugi.

14. Koji su čimbenici utjecali na razvoj prometa?

U/64. Gospodarski napredak, gustoća naseljenosti Europe geografski položaj, razvedena obala, topla mora, velik udio nizina, brojne plovne rijeke...

15. Koje grane gospodarstva ovise o razvijenosti prometa?

U/64.-65. Industrija, turizam, trgovina...

16. Navedite glavna obilježja prometnog sustava Europe?

U/64.- Europa je prometno najrazvijenije područje, razvijeni su svi oblici prometa, u cestovnoj mreži određene su glavne prometnice, tzv E-ceste, u željezničkoj mreži provodi se osuvremenjivanje, zračni promet je važan u međukontinentalnom povezivanju, pomorske luke se specijaliziraju...

17. Promotrite tematsku kartu (Paneuropski koridori) u udžbeniku Gea 3. na stranici 65. pa odgovorite:

a. Koji od deset paneuropskih prometnih pravaca prolaze teritorijem Hrvatske?

b. Kakvo značenje za Hrvatsku ima prolazak paneuropskih prometnih pravaca preko njezina teritorija?

U/65. a. Prostorom Hrvatske prolaze; paneuropski koridor V (ogranak Vb – Budimpešta-Zagreb-Rijeka; ogranak Vc- Budimpešta-Osijek-Ploče), paneuropski koridor X (povezuje Srednju Europu i Egejsku obalu) i paneuropski koridor VII (dunavski plovni put).

b. Hrvatska je dio europskog prometnog sustava.

RAZLIKE U RAZVIJENOSTI

GEO OŠ A.B.7.4.

Razrada ishoda:

-objašnjava uzroke i posljedice neravnomjernoga gospodarskog razvoja Europe te pokazuje na geografskoj karti prostore najveće razvijenosti i navodi važnije gospodarske djelatnosti

PITANJA:

1. Navedite pokazatelje gospodarske razvijenosti.

U/67 – 68. Gospodarska struktura stanovništva, bruto nacionalni dohodak, nacionalni dohodak po stanovniku, životni standard.

2. Što sve podrazumijevamo pod pojmom životni standard?

U/68. Broj osobnih računala, internetskih korisnika i osobnih automobila na 1000 stanovnika, podaci o veličini i opremljenosti stambenog prostora, zdravstvena i socijalna zaštita, potrošnja energije po stanovniku, smrtnost dojenčadi, očekivana životna dob.

3. Zašto cijela Europa nije jednako gospodarski razvijena?

U/68.-69. Uzroci neravnomjernoga gospodarskog razvoja Europe su brojni prirodni i društveni čimbenici. Geografski smještaj i nadmorska visina utječu na klimu i tlo, geološka starost na raspodjelu rudnih bogatstva, a društveni sustav i gospodarska politika na razvoj pojedinih sektora i gospodarskih grana. Politička podjela (blokova podjela), tržišno i plansko gospodarstvo...

4. Što je litoralizacija?

U/69. Litoralizacija-proces okupljanja stanovništva i gospodarskih djelatnosti na obalama.

5. Objasnite pojmove gospodarske jezgre i periferije Europe.

U/70. Gospodarska jezgra je područje guste naseljenosti, visokog stupnja urbanizacije, velikog udjela zaposlenih u tercijarnom sektoru, visokog životnog standarda. Periferija je područje koje zaostaje u razvijenosti i životnom standardu.

6. Na geografskoj karti Europe pokažite prostor gospodarske jezgre i periferije Europe.

U/70. Prostor gospodarske jezgre-države sjevera, zapada, juga i središnjeg dijela Europe. Periferija-države istoka i jugoistoka Europe.

7. S pomoću tematske karte (Nacionalni dohodak po stanovniku 2019. godine) u udžbeniku Gea 3. na stranici 71. odredite skupinu u koju svrstavamo Hrvatsku prema nacionalnom dohotku po stanovniku.

U/71. Hrvatska pripada skupini država s visokim dohotkom.

GRADOVI I GRADSKI NAČIN ŽIVOTA

GEO OŠ B.A.7.2.

Razrada ishoda:

-objašnjava utjecaj industrijalizacije na urbanizaciju i stvaranje urbanih regija

PITANJA:

1. Objasnite pojam urbanizacija.

U/73. Urbanizacija-proces razvoja gradova i širenje gradskog načina života.

2. Analizirajte tematsku kartu (Stupanj urbanizacije u europskim državama 2018. godine) u udžbeniku Gea 3. na stranici 76. te izdvojite države s visokim udjelom gradskog stanovništva u ukupnom stanovništvu. Koje države imaju najmanji udio gradskog stanovništva u ukupnom stanovništvu?

U/76.. Visoki udio gradskog stanovništva-Island, Belgija, Norveška, Finska, Švedska, UK...

Najmanji udio gradskog stanovništva- BIH, Kosovo, Moldavija.

3. S kojom je gospodarskom djelatnošću potaknuta urbanizacija?

U/72. Urbanizacija je potaknuta s pojavom i razvojem industrije.

4. Koje su posljedice industrijalizacije i urbanizacije u Europi?

U/63.-64. Migracija stanovništva iz sela u grad (deruralizacija), smanjen udio zaposlenih u poljoprivredi (deagrarizacija), širenje gradova i urbanizacija okolice (aglomeracija), spajanje više gradova (konurbacija), izgradnja novih, manjih gradova (satelitski gradovi).

5. Navedite neke probleme velikih gradova. Predložite moguća rješenja problema.

U/77. Problemi velikih gradova-nedostatak radnih mjesta, nedostatak stambenog prostora, prometne gužve, onečišćenje zraka...

6. Navedite i na geografskoj karti Europe pokažite globalne gradove.

U/78. Pariz, Amsterdam, Berlin, Madrid, Beč, København (Kopenhagen), Zürich, Barcelona

EUROPSKE INTEGRACIJE I ORGANIZACIJE

GEO OŠ A.B.7.2.

Razrada ishoda:

- obrazlaže važnost interesnih integracija na razini Europe
- imenuje najvažnije europske integracije (EU, EFTA, CEFTA, NATO) i navodi njihovo područje djelovanja

PITANJA:

1. Što označava pojam integracija?

U/79.. Integracija-združivanje, povezivanje u cjelinu.

2. Navedite razloge udruživanja europskih zemalja nakon Drugog svjetskog rata.

U/79. Razlozi udruživanja europskih zemalja su gospodarski, politički, vojni...

3. Imenujte najvažnije gospodarske europske integracije.

U/79. – 80. EFTA, OECD, CEFTA, EU

4. Imenujte najvažnije političko-vojne europske integracije.

U/81. -82.Vijeće Europe, NATO

5. Kakva je uloga Vijeća Europe?

U/85. Vijeće Europe se zauzima za bolju povezanost država članica razvojem demokracije, zaštitom ljudskih prava, rješavanjem društvenih problema i stvaranjem europskoga kulturnog identiteta...

6. S pomoću tematskih karti (Gospodarske integracije u Europi 2020. godine; Širenje NATO-a u Europi) na stranicama 80. i 82. u udžbeniku Gea 3. navedite gospodarske i političko-vojne integracije u čijem je članstvu i Hrvatska.

U/80.-82. EU, Vijeće Europe, NATO.

EUROPSKA UNIJA I NJEZINA ULOGA U SVIJETU

GEO OŠ A.B.7.3.

Razrada ishoda:

- obrazlaže nastanak i proširenje Europske unije s pomoću tematske karte
- obrazlaže značenje EU-u Europi i svijetu
- navodi najvažnije institucije EU-a i njihova sjedišta te ih locira na geografskoj karti
- analizira utjecaj institucija i glavnih politika EU-a na pojedinca i države

PITANJA:

1.Kronološki opišite nastanak Europske unije.

U/84.-85. 1948. godine stvoren je carinski savez Benelux. 1951. godine potpisan je ugovor između zemalja Beneluxa, Francuske, bivše Zapadne Njemačke i Italije o stvaranju Europske zajednice za ugljen i čelik. 1957. godine integracija je proširena na sve gospodarske grane potpisivanjem Rimskih ugovora i nastaje Europska ekonomska zajednica. Istodobno je stvorena i Europska zajednica za atomsku energiju. Od 1967. godine za sve tri zajednice koristi se naziv Europska zajednica. 1992. godine članice EZ potpisuju Ugovor o stvaranju Europske unije u Maastrichtu.

2. S pomoću tematske karte u udžbeniku Gea 3. na stranici 85. opišite proces proširivanja Europske unije.

U/85. Sedam puta (1973. (Ujedinjeno Kraljevstvo, Irska, Danska), 1981.(Grčka), 1986.(Španjolska, Portugal), 1995.(Švedska, Finska, Austrija), 2004.(Estonija, Latvija, Litva, Poljska, Češka, Slovačka, Mađarska, Slovenija, Cipar, Malta), 2007.(Rumunjska, Bugarska), 2013.(Hrvatska)).

3. Koliko punopravnih članica ima danas Europska unija?

U/86. EU ima 27 punopravnih članica.

4. Navedite nekoliko ciljeva Europske unije.

U/87. Promicati mir, uspostaviti ekonomsku i monetarnu uniju čija je valuta euro, poštivati bogatu kulturnu i jezičnu raznolikost, održivi razvoj na osnovi uravnoteženoga gospodarskog rasta i stabilnosti cijena, promicati znanstveni i tehnološki napredak, zajamčiti slobodu, sigurnost i pravdu bez unutarnjih granica, boriti se protiv socijalne isključenosti i diskriminacije ...

5. Koje institucije upravljaju Europskom unijom?

U/88. Vijeće EU, Europski parlament, Europska komisija, Europsko vijeće, Sud Europske unije...

6. S pomoću geografske karte Europe imenujte sjedišta najvažnijih europskih institucija.

U/88. Europski parlament (Bruxelles, Strasbourg, Luxembourg), Europska komisija (Bruxelles), Sud Europske unije (Luxembourg), Europsko vijeće (Bruxelles), Europska središnja banka (Frankfurt na Majni).

7. Objasnite kakvo je značenje Europske unije u suvremenom svijetu.

U/87. EU je najvažnija integracija u svijetu, najveće svjetsko gospodarstvo i najveće svjetsko tržište robama i uslugama. EU ostvaruje 16% vrijednosti svjetske proizvodnje dobara i usluga. Članice EU nadziru petinu svjetske trgovine. Stanovništvo u EU uživa visoki životni standard.

8. Što Europska unija znači za vaš osobni život? Objasnite svoj odgovor.

Odgovor učenika

TEMA: SREDNJA EUROPA

VELIKE PRIRODNE REGIJE SREDNJE EUROPE

GEO OŠ A.B.7.5.

GEO OŠ A.B.7.6.

Razrada ishoda:

- opisuje i uspoređuje geografske posebnosti europskih regija
- opisuje Alpe i posebnosti života u njima
- uspoređuje Pribaltičku i Panonsku nizinu prema prirodnoj osnovi, gospodarskoj valorizaciji i načinu života
- objašnjava gospodarsku važnost sredogorja i utjecaj na rani industrijski razvoj Njemačke

PITANJA:

1. Imenujte i pokažite na geografskoj karti Europe srednjoeuropske države.
U/90. Države Srednje Europe- Njemačka, Poljska, Češka, Slovačka, Švicarska, Lihtenštajn, Austrija, Slovenija, Mađarska, Hrvatska
2. Imenujte i na geografskoj karti Europe pokažite velike prirodno-geografske cjeline Srednje Europe.
U/90.-94. Njemačko-poljska nizina, stara gorja i pobrđa, mlade planine i Panonska nizina
3. Opišite različitosti Njemačko-poljske i Panonske nizine.
U/90.-91. Njemačko-poljska nizina obuhvaća prostor sjevera Njemačke i Poljske, Panonska nizina obuhvaća prostor između Karpata, Alpa i Dinarida. U Njemačko-poljskoj nizini brojni su ostaci ledenog doba-morene, jezera, močvare, dok u Panonskoj nizini su nanosi prapora. Njemačko-poljska nizina je slabije plodna. Nešto su plodniji južni, rubni dijelovi. Panonska nizina je poljoprivredno područje. Zapadni dio pogodan je za poljodjelstvo. Istočno od Dunava je sušnije područje-područje pusta.
4. Koji tip klime prevladava u najvećem dijelu Srednje Europe?
U/94. Prevladava umjereno topla vlažna klima.
5. Kako je mijenja klima i biljni pokrov s nadmorskom visinom u Alpama?

U/95. U Alpama umjereno topla vlažna klima prelazi u vlažnu snježno šumsku klimu. S nadmorskom visinom mijenja se i biljni pokrov. Biljni katovi- listopadna i mješovita šuma, crnogoričnu šuma, pašnjaci, goleti

6. Što je föhn?

U/95. Topao i suh vjetar koji uzrokuje topljenje snijega i lavine u Alpama.

7. Navedite gospodarske mogućnosti koje nudi prostor sredogorja.

U/92. Zbog izmjena zaobljenih gora sa zavalama i riječnim dolinama moguće je graditi prometnice. U prošlosti stara gorja su bila bogata rudama što je potaknulo razvoj rudarstva, industrije i gradova. Sredogorje je prekriveno šumama- šumarstvo.

8. S pomoću geografske karte Europe imenujte države kroz koje protječe rijeka Rajna. Švicarska, Lihtenštajn, Njemačka, Francuska, Nizozemska

SREDNJOEUROPSKO NASLJEDE I GOSPODARSKA SNAGA

GEO OŠ A.B.7.5.

GEO OŠ A.B.7.6.

Razrada ishoda:

- opisuje i uspoređuje geografske posebnosti europskih regija
- opisuje Alpe i posebnosti života u njima
- uspoređuje Pribaltičku i Panonsku nizinu prema prirodnoj osnovi, gospodarskoj valorizaciji i načinu života
- objašnjava utjecaj povijesnoga, kulturnog i političkog razvoja na različit razvoj istočnoga i zapadnoga dijela Srednje Europe te Hrvatske

PITANJA:

1. Opišite specifičnosti srednjoeuropskoga kulturno-civilizacijskog kruga.

U/96. Srednjoeuropski kulturno-civilizacijski krug oblikovao se u državnim zajednicama (Svetog Rimskog Carstva, Habsburške Monarhije, Austro-Ugarske) koje su obuhvaćale velike dijelove Srednje Europe tijekom prošlosti i povezivale različite narode kroz jezik, vjeru, izgled gradova, način življenja...

2. Imenujte i na geografskoj karti Srednje Europe pokažite najgušće i najrjeđe naseljena područja u Srednjoj Europi.

U/97. – 98. Najgušće naseljena područja su dolina Rajne, (ruhrsko-rajnsko područje), Bečka zavala, Švicarska visoravan, Ljubljanska kotlina te područje uz jadransku obalu i veće rijeke u Sloveniji. Najrjeđe naseljena su močvarna područja Njemačko-poljske nizine, visokoplaninski predjeli.

3. Navedite nekoliko aglomeracija u Srednjoj Europi i pokažite ih na geografskoj karti u atlasu.

U/98. Aglomeracije- Beč, Budimpešta, Varšava...

4. U kojim srednjoeuropskim državama radi mnogo stranih radnika? Zašto?

U/99.. U Njemačkoj, Švicarskoj, Austriji. Ove zemlje bile su gospodarski razvijenije i zbog toga privlače stanovnicima gospodarski zaostalih zemalja s juga Europe, Turske...

5. Zašto su države na zapadu Srednje Europe gospodarski razvijenije od država na istoku Srednje Europe?

U/97. Države na istoku Srednje Europe sve do 90-ih godina 20. stoljeća bile su pod vlašću komunističke stranke, nedemokratske, s državno upravljanim gospodarstvom. Države na zapadu Srednje Europe su demokratske države tržišnoga gospodarstva. Države na zapadu Srednje Europe brže su se razvijale (tadašnja SR Njemačka, Austrija, Švicarska, Lihtenštajn) nakon Drugog svjetskog rata od država na istoku Srednje Europe (Češka, Slovačka, Poljska, Mađarska).

6. Gdje su u Srednjoj Europi povoljniji uvjeti za poljodjelstvo, a gdje za stočarstvo i što se uzgaja?

U/100. U Panonskoj nizini najviše se uzgaja pšenica, ječam, raž i kukuruz. U Njemačkoj i Poljskoj uzgaja se krumpir, industrijsko bilje, krmno bilje. Stočarstvo je razvijeno u vlažnim i manje plodnim nizinama bliže Sjevernom moru. U Alpama se pretežno uzgajaju krave, a u Karpatima ovce.

7. Koje grane industrije se razvijaju u državama Srednje Europe?

U/100. Kemijska, farmaceutska, strojogradnja, automobilska, visokotehnološka industrija (informatičke tehnologije, biotehnologija, robotika...)

8. U kojim se gradovima Srednje Europe razvio gradski turizam i zašto?

U/101. Beč, Budimpešta, Prag, Krakow... zbog bogatog kulturno-povijesnog nasljeđa.

NJEMAČKA-GOSPODARSKA VELESILA

GEO OŠ A.B.7.6.

Razrada ishoda:

-analizira posebnosti i značenje Njemačke u Europi i svijetu

PITANJA:

1. Opišite geografski položaj Njemačke.

U/102. Njemačka ima povoljan, središnji geografski položaj u Europi. Smjestila se između Alpa na jugu te Baltičkoga i Sjevernoga mora na sjeveru kuda prolaze najpovoljnije prometne veze između istoka i zapada Europe te sjevera i juga Europe.

2. Od koliko se saveznih zemalja sastoji Njemačka?

U/103. Njemačka se sastoji od šesnaest saveznih zemalja.

3. Zašto u Njemačkoj raste ukupan broj stanovnika, a ima prirodni pad?

U/103. Njemačka prima mnogobrojne useljenike, uglavnom kao strane radnike od kojih su mnogi dobili njemačko državljanstvo.

4. Zbog čega je Njemačka jedna od gospodarski najrazvijenijih država svijeta?

U/104. Razvijene su i napredne sve skupine djelatnosti. Među velikim je proizvođačima krumpira, industrijskog i krmnog bilja, mlijeka, maslaca... Njemačka je vodeća zemlja svijeta po proizvodnji smeđeg ugljena. Industrija je raznolika. Vodeće grane su automobilska industrija, strojogradnja, elektrotehnička industrija, zrakoplovna i svemirska, farmaceutska, elektronička i prehrambena industrija. Njemačka je među vodećim državama svijeta prema broju industrijskih robota. Od tercijarnih djelatnosti ističu se trgovina, novčarstvo i promet.

NJEMAČKA-REGIONALNI PREGLED

GEO OŠ A.B.7.6.

Razrada ishoda:

- opisuje Alpe i posebnosti života u njima
- uspoređuje Pribaltičku i Panonsku nizinu prema prirodnoj osnovi, gospodarskoj valorizaciji i načinu života
- objašnjava gospodarsku važnost sredogorja i utjecaj na rani industrijski razvoj

Njemačke

- analizira posebnosti i značenje Njemačke u Europi i svijetu

PITANJA:

1.Navedite regije u Njemačkoj i pokažite ih na geografskoj karti Europe.

U/106.-108. Južna, Srednja i Sjeverna Njemačka

2. Na geografskoj karti Europe pokažite najveća gradska i industrijska središta Južne Njemačke.

U/106.-107. München, Nürnberg, Ingolstadt, Stuttgart

3. Koja je najveća europska gradska regija? Na osnovi čega se razvila?

U/107. Najveća europska gradska regija je Ruhr. U 19. stoljeću otkrivena su golema ležišta kamenog ugljena. Metalurgija je dala poticaj razvoju industrije i gradova.

4. Zašto je Frankfurt na Majni globalni grad?

U/108. Frankfurt na Majni je najjače poslovno (bankarsko- središte Europske središnje banke) i trgovačko središte (poznati sajmovi) i jedna od najvećih europskih zračnih luka.

5. Zbog čega je područje istočnog dijela njemačkog sredogorja gusto naseljeno?

U/109. To je područje u kojem se rano razvila industrija i s njom gradska središta na osnovi rudnog bogatstva i obrtništva.

6. Koje su najvažnije njemačke luke? Gdje su nastale? Pokažite ih na geografskoj karti Europe.

U/110. Hamburg i Bremen. Nastale su na estuarijima rijeka Labe i Weser.

7. Što turisti posjećuju u glavnom gradu Njemačke?

U/111. Ostatke Berlinskog zida, zgradu njemačkog parlamenta-Reichstaga, stup pobjede...

TEMA: JUŽNA EUROPA

JUŽNA EUROPA-MORE, KRŠ I SUNCE

GEO OŠ A.B.7.5.

GEO OŠ A.B.7.7.

Razrada ishoda:

- opisuje i uspoređuje geografske posebnosti europskih regija
- razlikuje Sredozemlje (Mediteran) i Sredozemno more
- objašnjava prilagodbu čovjeka životu na mediteranskome kršu i opisuje specifičnosti mediteranskoga kulturno-civilizacijskog kruga

PITANJA:

1.Imenujte i na geografskoj karti Europe pokažite države Južne Europe.

U/112. Portugal, Španjolska Andora, Italija, San Marino, Vatikan, Malta, Albanija i Grčka

2. Objasnite pojam Sredozemlje (Mediteran).

U/112. Sredozemlje je zajednički naziv za Sredozemno more i kopno koje ga okružuje.

3. Na što upućuju vulkanska djelatnost i potresi u Sredozemlju?

U/115. Vulkanska djelatnost i potresi u Sredozemlju upućuju na mladost reljefa.

4. Koja vrsta stijena prevladava i kakve oblike u njima stvara voda?

U/118. Prevladava vapnenac. Voda stvara krške reljefne oblike.

5. Imenujte i na geografskoj karti pokažite mlade ulančane planine Južne Europe i objasnite njihovu gospodarsku važnost.

U/114.-115. Betijski Kordiljeri, Pireneji, Alpe, Dinaridi, Šarsko-pindsko gorje.

Gospodarska važnost- hidroenergija, šumarstvo, turizam...

6. Koje područje Južne Europe pripada starom gorju?

U/115. Veći dio Pirenejskoga poluotoka- Kantabrijsko gorje i Meseta

7. Navedite veće nizine Južne Europe i pokažite ih na geografskoj karti.

U/115. Obalne nizine u Portugalu, Grčkoj i Albaniji, Padska nizina, Andaluzijska nizina...

8. Koja su obilježja sredozemne klime?

U/116. Visoke temperature ljeti, blage zime. Manjak padalina ljeti. Biljni pokrov-makija.

9. Što se dogodilo s prirodnim biljnim pokrovom na prostoru sredozemne klime?

U/116.-117. Prirodni biljni pokrov sredozemne klime-šume hrasta crnike, bora... dugogodišnjim utjecajem ljudi, životinja i suhog podneblja većinom su pretvorene u makiju, garig ili kamenjar.

10. Kako su se u prošlosti, a kako se danas opskrbljuju vodom stanovnici sredozemnog područja?

U/117. Voda se vodovodima dopremala izdaleka ili se kišnica prikupljala u nakapnicama. Danas se koristi suvremena tehnologija izvlačenja vode iz podzemlja ili se doprema brodovima vodonoscima. Pitka voda dobiva se i desalinizacijom (odslanjivanjem morske vode).

JUŽNA EUROPA-ŽIVOT NA EUROPSKOM SREDOZEMLJU

GEO OŠ A.B.7.5.

GEO OŠ A.B.7.7.

Razrada ishoda:

- opisuje i uspoređuje geografske posebnosti europskih regija
- objašnjava prilagodbu čovjeka životu na mediteranskome kršu i opisuje specifičnosti mediteranskoga kulturno-civilizacijskog kruga
- analizira gospodarsku važnost turizma i utjecaj na preobrazbu prostora u državama Južne Europe

PITANJA:

1.Navedite glavna obilježja sredozemnog (mediteranskog) kulturno-civilizacijskog kruga U/118. – 119.. Utjecaj antičke Grčke i Rimskog carstva, Arapa...; mediteranski tip grada (uske ulice, mali prozori, natkrivena dvorišta i trijemovi); kamen-osnovni građevni materijal; način života (dnevni ritam, prehrana, odjeća, gospodarske djelatnosti-pomorstvo, trgovina, turizam)....

2. Imenujte i na geografskoj karti Europe pokažite najgušće i najrjeđe naseljena područja u Južnoj Europi.

U/119. Najgušće su naseljene male države Vatikan, San Marino, Malta, obalne ravnice i nizine uz rijeke. Najrjeđe su naseljeni planinski krajevi.

3. Zašto su se i kamo stanovnici Južne Europe najviše iseljavali?

U/120. Nedostatak obradivih površina, bolesti na nasadima i siromaštvo bili su glavni uzroci iseljavanja. Stanovnici Južne Europe iseljavaju na kontinente Novog svijeta te visokorazvijene države Srednje, Zapadne i Sjeverne Europe.

4. Opišite jezičnu i vjersku strukturu stanovništva Južne Europe.

U/120.-121. U Južnoj Europi najviše se govori romanskim jezicima (portugalski, katalonski, talijanski...). Grčki i albanski pripadaju posebnoj skupini indoeuropskih jezika, a baskijski i malteški ne pripadaju indoeuropskoj skupini jezika. Najzastupljenija religija je kršćanstvo. Stanovnici Albanije uglavnom su sljedbenici islama. Stanovnici Grčke uglavnom su pripadnici Grčke pravoslavne crkve.

5. Navedite gospodarske djelatnosti koje su razvijene u Južnoj Europi.

U/122.-125. Poljoprivreda, ribarstvo, industrija, pomorstvo, brodogradnja, turizam

6. Opišite poljoprivrednu proizvodnju u Sredozemlju.

U/122. Nedostatak plodnog tla i vode na površini, sredozemna klima, pretežno planinski reljef utjecali su na poljoprivrednu proizvodnju. Oblikuju se suhozidi, navodnjavaju površine, danas se primjenjuju suvremeni strojevi, agrotehničke mjere... Uzgajaju se vinova loza, masline, agrumi, povrće, žitarice...

7. Zašto se mnoge industrije danas razvijaju u lukama?

U/125. Južna Europa siromašna je sirovinama (rudama, fosilnim gorivom) pa zbog toga sirovine mora uvoziti. Zbog toga su mnogi industrijski pogoni smješteni u lukama.

8. Navedite prirodne i društvene pretpostavke za razvoj turizma u Južnoj Europi.

U/125. Prirodne pretpostavke- sredozemna klima, toplo i čisto more, reljef, rijeke...

Društvene pretpostavke- kulturno-povijesne znamenitosti, smještajni kapaciteti...

9. Razmislite: koji su pozitivni, a koji negativni učinci turizma u državama Južne Europe.

Odgovor učenika (primjerice: pozitivni: zarada, izgradnja hotela, zapošljavanje stanovništva, promjena izgleda krajolika; negativni: neplanska i stihijska izgradnja, onečišćenost...)

ITALIJA-U SREDIŠTU SREDOZEMLJA

GEO OŠ A.B.7.7.

Razrada ishoda:

-analizira gospodarsku važnost turizma i utjecaj na preobrazbu prostora u državama

Južne Europe

-analizira posebnosti Italije i njezinu ulogu u regiji, Europi i svijetu

PITANJA:

1. Pokažite na geografskoj karti Europe Italiju, te opišite njezin položaj.

U/126. Italija je smještena na sredini europskog Sredozemlja na Apeninskom poluotoku. Pripada joj nekoliko otoka i otočnih skupina. Veći otoci su Sicilija i Sardinija. Od Afrike je odvaja Sicilijski prolaz. Obale Italije izlaze na Ligursko, Tirensko, Sredozemno, Jonsko i Jadransko more.

2. Navedite prirodno-geografske cjeline Italije i pokažite ih na geografskoj karti.

U/126.-127. Prirodno-geografske cjeline Italije su Alpe, Padska nizina i Apenini.

3. Kakvo je značenje Alpa u gospodarstvu Italije?

U/127. Rijeke koje protječu Alpama pogodne su za gradnju hidroelektrana i proizvodnju električne energije. Ledenjačka jezera i doline pogodne su za turizam. Planinski prijevoji i tuneli u Alpama omogućuju prometno povezivanje.

4. Kako je nastala Padska nizina i kakvo je njezino gospodarsko značenje

U/127./128. Padska nizina nastala je između Alpa i Apenina. S padina Alpa teče rijeka Po, a njezini pritoci s Alpa i Apenina donose velike količine materijala koji se taloži u nizini i na ušću. U nizini se uzgajaju žitarice, industrijsko i krmno bilje, vinova loza. Razvijeno je i stočarstvo. U Padskoj nizini započeo je i razvoj industrije u Italiji zahvaljujući vodnoj snazi.

5. Navedite i na geografskoj karti u atlasu pokažite najgušće i najrjeđe naseljene dijelove Italije.

U/129. Najgušće su naseljeni Padska nizina i područje oko Rima i Napulja. Apenini, Alpe i Sardinija su rijetko naseljeni.

6. Opišite preseljavanje stanovništva u Italiji tijekom 20. stoljeća.

U/129. Tijekom 20. stoljeća stanovništvo Italije preseljava s poljoprivrednog juga prema industrijskom sjeveru (unutrašnje migracije). Od 80-tih godina 20. stoljeća Italija je useljenička država (doseljenici iz Rumunjske, Albanije, Maroka, Kine).

7. Objasnite ulogu Italije u regiji, Europi i svijetu.

U/129. Prema vrijednosti proizvedenih dobara i usluga Italija je gospodarska velesila. Vodeća je u regiji, četvrta u Europi i osma u svijetu. Među državama u regiji izdvaja se dohotkom po stanovniku, snagom industrije, turizmom i trgovinom. Članica je G-7. Prema broju turističkih dolazaka treća je u Europi; prema vrijednosti trgovine proizvodima i uslugama četvrta je u Europi i deveta u svijetu. Jedna je od zemalja osnivača EU, te država u kojoj su sjedišta važnih svjetskih organizacija...

NEJEDNAKI REGIONALNI RAZVOJ ITALIJE

GEO OŠ A.B.7.7.

Razrada ishoda:

- objašnjava prilagodbu čovjeka životu na mediteranskome kršu i opisuje specifičnosti mediteranskoga kulturno-civilizacijskog kruga
- analizira gospodarsku važnost turizma i utjecaj na preobrazbu prostora u državama Južne Europe
- analizira posebnosti Italije i njezinu ulogu u regiji, Europi i svijetu

PITANJA:

1. Imenujte regije u Italiji i pokažite ih na geografskoj karti u atlasu.

U/130. Sjeverna, Srednja i Južna Italija

2. Koji gradovi čine industrijski trokut?

U/132. Milano, Torino i Genova čine tzv. industrijski trokut, jedno od industrijski najrazvijenijih i najgušće naseljenih područja u Europi.

3. Zbog čega je područje Sjeverne Italije gospodarski snažno razvijeno?

U/130.-131. Sjeverna Italija gusto je naseljeno područje s brojnim velikim gradovima (Milano, Torino, Genova, Venecija...). Prostor je dobro prometno povezan. Ovdje je započeo industrijski razvoj Italije zahvaljujući vodnoj snazi alpskih rijeka. U Padskoj nizini snažno je razvijeno poljodjelstvo, stočarstvo i industrija. Alpe su važne zbog razvoja šumarstva, prometa i turizma. Bogata kulturna baština talijanskih gradova također privlači turiste.

4. Koja regija Italije je gospodarski najslabije razvijena i koji su razlozi tome? Koje mjere danas donosi talijanska vlada da ubrza gospodarski razvoj regije?

U/132. Gospodarski najnerazvijenija regija u Italiji je Južna Italija. To je pretežno planinski krški prostor s malo obradiva zemljišta i pomanjkanja vode na površini. U prošlosti zbog siromaštva stanovništvo odlazi s ovog prostora na kontinente Novog svijeta, u visokorazvijene države Europe ili na sjever Italije. Talijanska vlada raznim mjerama nastoji ubrzati gospodarski razvoj Južne Italije-grade se prometnice, vodovodi, pokreće i modernizira poljoprivredna proizvodnja, pokreću industrijski pogoni, razvija turizam.

5. Čime sve Italija privlači brojne turiste?

U/130.-135. Kulturno-povijesne znamenitosti u talijanskim gradovima (Rim, Venecija, Firenza), prirodne posebnosti (more, Apenini, Alpe, ledenjačka jezera)..

6. Imenujte i pokažite na geografskoj karti Italije u svojem atlasu veće gradove Italije.

U130.-135. Gradovi Italije: Milano, Torino, Genova, Rim, Firenza, Rimini, Napulj, Bari...

7. Objasnite po čemu je Vatikan jedinstvena država u svijetu.

U/135. Površinom najmanja država u svijetu u Rimu. Sjedište je Katoličke Crkve i njezina poglavara pape. Jedno je od najposjećenijih hodočasničkih odredišta u svijetu. Ima veliki međunarodni ugled.

TEMA: JUGOISTOČNA EUROPA

JUGOISTOČNA EUROPA-PROMETNI POLOŽAJ I PRIRODNA OSNOVA

GEO OŠ A.B.7.5.

GEO OŠ A.B.7.8.

Razrada ishoda:

- opisuje i uspoređuje geografske posebnosti europskih regija
- obrazlaže prometnu važnost Jugoistočne Europe
- analizira čimbenike koji utječu na gospodarski razvoj regije
- obrazlaže utjecaj povijesnih zbivanja na različit stupanj gospodarskoga razvoja pojedinih država

PITANJA:

1. Koje države pripadaju Jugoistočnoj Europi? Pokažite ih na geografskoj karti.

U/136. Rumunjska, Bugarska, Srbija, Crna Gora, Kosovo, Sjeverna Makedonija, Bosna i Hercegovina

2. Obrazložite prometnu važnost Jugoistočne Europe.

U/136. Jugoistočna Europa povezuje Srednju, Južnu i Istočnu Europu s Jugozapadnom Azijom. Teritorijem država Jugoistočne Europe prolaze glavne kopnene prometnice iz Europe u Jugozapadnu Aziju (cestovni, željeznički, cjevovodni promet). Kroz regiju protječe i Dunav. Dunav je dio plovnog puta od Rotterdama do Crnog mora i omogućuje Srbiji, Rumunjskoj i Bugarskoj razvoj riječnog prometa.

3. Uz pomoć tematske karte (Prometno-geografski položaj Jugoistočne Europe) u udžbeniku Gea 3. na stranici 137. navedite najvažnije prometne koridore koji prolaze državama u Jugoistočnoj Europi. Koje europske regije povezuju ti prometni koridori?

Odgovor učenika

4. Opišite s pomoću geografske karte Europe reljef Jugoistočne Europe.

U/139.-141. Prostor JI Europe reljefno je raščlanjen prostor. Mlade ulančane planine su Dinaridi, Šar planina, Karpati (Istočni i Južni Karpati), Stara planina (Balkan). Planine zatvaraju veće i manje kotline i zavale- Sarajevsko-zenička kotlina u BiH, Kosovska i Metohijska zavalu na Kosovu, Skopska, Velška zavalu u Sjevernoj Makedoniji. Staro gromadno gorje su Rodopi. Velike nizine u Jugoistočnoj Europi su Vlaška nizina u Rumunjskoj, Trakijska nizina u Bugarskoj i Panonska nizina u Srbiji. Između planina i

nizina su visoravni- Transilvanija, Moldavska i Dobrudža u Rumunjskoj i Bugarska ploča u Bugarskoj.

5. Navedite klimatske čimbenike koji utječu na klimu Jugoistočne Europe?

U/141. Na klimu Jugoistočne Europe utječu smjer pružanja reljefa, nadmorska visina, geografska širina i zračna strujanja sa zapada i istoka Europe.

6. Koji su tipovi klime rašireni u Jugoistočnoj Europi?

U/141. Najveći dijelovi prostora Jugoistočne Europe imaju umjereno toplu vlažnu klimu. Na planinskim područjima raširena je vlažna snježno-šumska klima.

7. Kakvo je gospodarsko značenje rijeka? Imenujte rijeke i pokažite ih na geografskoj karti Europe.

U/141.-142. Dolinama Velike Morave, Vardar, Marice, Strume, Save, Tise i Dunava prolaze kopnene prometnice koje spajaju regije Europe s Jugozapadnom Azijom.

Dolinom Bosne i Neretve prolaze kopnene prometnice koje spajaju istočni dio Srednje Europe s obalom Jadranskog mora. Na Dunavu su sagrađene brojne hidroelektrane.

Tara-turističko značenje (nacionalni park).

8. Koja su najveća jezera u Jugoistočnoj Europi i kakvog su postanka? Pokažite najveća jezera na geografskoj karti Europe.

U/143. Jezera su tektonskog postanka- Skadarsko jezero u Crnoj Gori, Ohridsko, Prespansko, Dojransko jezero u Sjevernoj Makedoniji.

JUGOISTOČNA EUROPA-STANOVNIŠTVO I ČIMBENICI GOSPODARSKOG RAZVOJA

GEO OŠ A.B.7.5.

GEO OŠ A.B.7.8.

Razrada ishoda:

- opisuje i uspoređuje geografske posebnosti europskih regija
- analizira čimbenike koji utječu na gospodarski razvoj regije
- obrazlaže utjecaj povijesnih zbivanja na različit stupanj gospodarskoga razvoja pojedinih država
- opisuje s pomoću tematske karte etničku i vjersku heterogenost država
- uspoređuje položaj hrvatskoga stanovništva u državama Jugoistočne Europe

PITANJA:

1. Navedite najgušće naseljena područja Jugoistočne Europe i pokažite ih na geografskoj karti.

U/144. Nizine i doline Dunava, Marice, Morave, Vardara i Strume su najgušće naseljena područja Jugoistočne Europe.

2. Opišite s pomoću dijagrama (Etnički sastav stanovništva u državama Jugoistočne Europe) u udžbeniku Gea 3. na stranici 145. narodnosni sastav država Jugoistočne Europe.

U/145. Uz većinski narod u svakoj državi žive nacionalne manjine.

3. Na stranici <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatska-manjina-u-inozemstvu/1616> istražite u kojim državama Jugoistočne Europe Hrvati imaju status nacionalne manjine. Kako je uređen status i položaj Hrvata u tim državama?

Odgovor učenika

4. Zašto je tijekom 20 stoljeća iselio velik broj stanovnika iz JI Europe?

U/146. Zbog gospodarskih razloga (ekonomske migracije), političkih i vojnih sukoba (raspad Jugoslavije).

5. Zašto države Jugoistočne Europe imaju niži stupanj urbanizacije u usporedbi s ostalim regijama Europe?

U/146. Veliki dio stanovnika još uvijek živi na selu i bavi se poljoprivredom i stočarstvom. Također, industrijalizacija u Jugoistočnoj Europi je bila relativno kasno pa se nije razvilo mnogo milijunskih gradova.

6. Koja su područja Jugoistočne Europe pogodna za razvoj poljodjelstva i što se najviše uzgaja?

U/147. Nizinska područja (Panonska, Vlaška i Trakijska nizina), kotline i brežuljkasta područja. U nizinskim područjima uzgajaju se žitarice i industrijsko bilje, a u kotlinama i brežuljkastim područjima voće i povrće.

7. Na geografskoj karti Europe pokažite najveća nalazišta nafte i prirodnog plina u Jugoistočnoj Europi.

U/148. Panonska i Vlaška nizina (nafta), Transilvanija (plin).

8. Zbog čega države Jugoistočne Europe gospodarski zaostaju za visokorazvijenim europskim državama?

U/150. U većini država Jugoistočne Europe velik je udio nezaposlenih pa stanovništvo iseljava (posebno mlado, obrazovano stanovništvo). Također, procesi tranzicije društva i gospodarstva tekli su različitom brzinom i s različitim rezultatima. U pojedinim državama prisutna je korupcija, nema dovoljno konkurentnosti i inovativnosti, prisutan je kriminal...

9. Imenujte i na geografskoj karti Europe pokažite vodeća gospodarska središta Bugarske, Rumunjske, Srbije, Kosova, Crne Gore i Sjeverne Makedonije.

U/150. Sofija, Plodviv, Varna, Burgas (Bugarska), Bukurešt, Cluj-Napoca, Temišvar, Constanta, Brasov (Rumunjska), Beograd, Novi Sad, Niš, Kragujevac, Subotica (Srbija), Priština, Prizren, Peć, Kosovska Mitrovica (Kosovo), Podgorica, Nikšić (Crna Gora), Skoplje, Bitola, Prilep, Kumanovo, Tetovo (Sjeverna Makedonija)

GEOGRAFSKE POSEBNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE

GEO OŠ A.B.7.8.

Razrada ishoda:

- opisuje s pomoću tematske karte etničku i vjersku heterogenost država
- uspoređuje položaj hrvatskoga stanovništva u državama Jugoistočne Europe
- objašnjava povijesno-kulturni utjecaj Jugoistočne Europe na Hrvatsku
- analizira posebnosti Bosne i Hercegovine
- obrazlaže utjecaj povijesnih zbivanja na različit stupanj gospodarskog razvoja pojedinih država

PITANJA:

1. Odredite s pomoću geografske karte Europe geografski položaj Bosne i Hercegovine. U/151. Bosna i Hercegovina je dinarska država okružena Hrvatskom, Srbijom i Crnom Gorom. Na jugu ima izlaz na Jadransko more. Najzapadnija je država Jugoistočne Europe.

2. Navedite i na geografskoj karti u atlasu pokažite prirodno-geografske regije u Bosni i Hercegovini.

U/151. Peripanonska Bosna na sjeveru, Hercegovina na jugu, Planinski prostor (bosansko-hercegovački visoki krš i srednja Bosna)

3. Kojim sljevovima pripadaju rijeke Bosne i Hercegovine?

U/151. Jadranskom i crnomorskom slijevu

4. Kakvo značenje imaju doline Bosne i Neretve?

U/152. Riječnim dolinama prolaze glavne prometnice (prometno značenje) između Panonske nizine i južnog Jadrana. Gusto su naseljena područja.

5. Uz pomoć tematske karte (Etnička struktura stanovništva Bosne i Hercegovine 2013. godine) i dijagrama (Etnička struktura stanovništva Bosne i Hercegovine prema popisima od 1961. do 2013.) u udžbeniku Gea 3. na stranici 157. opišite etničku strukturu stanovništva Bosne i Hercegovine.

Koji:

- a. su državotvorni narodi koji žive u BiH?
- b. je državotvorni narod najzastupljeniji u BiH?
- c. je državotvorni narod najmanje zastupljen?
- d. U kojim dijelovima BiH žive Hrvati?

U/157.

- a. U Bosni i Hercegovini žive Bošnjaci, Srbi i Hrvati.
- b. Najbrojniji narod su Bošnjaci.
- c. Najmanje su zastupljeni Hrvati.
- d. Hrvati žive u Posavini, Hercegovini i dijelovima srednje Bosne.

6. Navedite službene jezike i najzastupljenije religije u Bosni i Hercegovini.

U/157. Službeni jezici su bosanski, srpski i hrvatski. Najzastupljenije vjeroispovijesti su islam, pravoslavlje i rimokatolicizam.

7. Kakve mogućnosti za oporavak gospodarstva u Bosni i Hercegovini nudi prirodna osnova?

U/158. Poljoprivredne površine i velike površine pod šumom daju mogućnost razvoja primarnog sektora. Rudna bogatstva i sirovine, proizvodnja energije u hidroelektranama, termoelektranama, vjetroelektranama preduvjet su za razvoj industrije. Planinska područja, nacionalni parkovi i druga zaštićena područja te kulturno-povijesni lokaliteti daju mogućnost za razvoj turizma.

8. Navedite i na geografskoj karti pokažite najveće gradove i gospodarska središta u Bosni i Hercegovini.

U/158. Sarajevo, Mostar, Tuzla, Banja Luka....

TEMA: ZAPADNA EUROPA

UZ ATLANTSKI OCEAN, SJEVERNO MORE I KANAL

GEO OŠ A.B.7.5.

GEO OŠ B.A.7.2.

Razrada ishoda:

- opisuje i uspoređuje geografske posebnosti europskih regija
- obrazlaže važnost Sjevernoga mora i podmorja
- opisuje obilježja priobalja i obrazlaže njihovu gospodarsku valorizaciju
- objašnjava utjecaj kolonijalizma na društveno-gospodarska obilježja država Zapadne Europe

PITANJA:

1. Nabrojite koje sve države ubrajamo u Zapadnu Europu. Navedite i njihove glavne gradove te ih pokažite na geografskoj karti Europe

U/160. Ujedinjeno Kraljevstvo (London), Republika Irska (Dublin), Francuska (Pariz), Belgija (Bruxelles), Nizozemska (Amsterdam), Luksemburg (Luxembourg), Monaco (Monaco)

2. Zašto je prometni položaj država Zapadne Europe vrlo povoljan.

U/160. Najprometnija pomorska područja svijeta-Sjeverno more i La Mance nalaze se u Zapadnoj Europi.

3. Istražite na internetu i navedite nekoliko afričkih, azijskih, sjevernoameričkih i južnoameričkih država u kojima je službeni jezik engleski, francuski ili nizozemski. Objasnite razloge za to.

Odgovor učenika

Primjer: Kolonijalizam je razlog. Republika Južna Afrika, Nigerija (engleski), DR Kongo (francuski), Indija (engleski), SAD (engleski), Kanada (engleski, francuski), Surinam (nizozemski)

4. Što su estuariji i kako su oblikovani?

U/161. Estuariji su široka, ljevkaasta ušća oblikovana prodorom plimnog vala.

5. Na geografskoj karti Europe potražite najprometnije luke u Zapadnoj Europi: Rotterdam, Antwerpen, London, Le Havre, Marseille. Na ušćima kojih rijeka su se razvile?

Rotterdam-Rajna, Antwerpen-Shelda, London-Temsa, Le Havre-Seine, Marseille-Rhone

6. Što su polderi i zašto su značajni za gospodarstvo Nizozemske?

U/161. Polderi su zemljišta niža od morske razine, dobivena ograđivanjem dijela mora i njegovim isušivanjem. Nekadašnje morsko dno postupno se pretvara u plodno zemljište..

7. S pomoću geografske karte Europe opišite reljef Zapadne Europe.

U/161.-162. U Zapadnoj Europi pretežno su nizine. Nizine čine priobalne ravnice, doline i zavale. Staro gorje rijetko je više od 1000 m nadmorske visine. Peninsko gorje, Kambrijsko gorje u Ujedinjenom Kraljevstvu, Ardeni i Vogezi u Francuskoj, Belgiji i Luksemburgu su stara gorja. Na rubnim dijelovima Francuske mlade su planine Pireneji, Jura i Alpe.

8. Kako Atlantski ocean utječe na klimu Europe?

U/163. Zagrijavan toplom Golfskom strujom ocean je nepresušan izvor vlage koju glavni zapadni vjetrovi prenose nad kopno. Zbog toga su česte padaline.

9. Objasnite gospodarsku važnost Sjevernoga mora i podmorja.

U/163. Sjeverno more je bogato planktonom, veliko je ribolovno područje (posebno Dogger Bank). U podmorju su pronađena velika ležišta nafte i plina. U novije vrijeme plitko i vjetrovito more pogodno je za izgradnju vjetroelektrana.

NAJRAZVIJENIJA I NAJGUŠĆE NASELJENA REGIJA

GEO OŠ A.B.7.5.

GEO OŠ B.A.7.2.

Razrada ishoda:

- opisuje i uspoređuje geografske posebnosti europskih regija
- objašnjava nastanak i tijek industrijalizacije na primjeru Ujedinjenog Kraljevstva
- objašnjava utjecaj industrijalizacije na urbanizaciju i stvaranje urbanih regija

PITANJA:

1. Uz pomoć podataka u tablicama Regije Europe u udžbeniku Gea 3. na stranicama 13.-18. usporedite gustoću naseljenosti Zapadne Europe s ostalim regijama. Što zaključujete?

U/13-18. Zapadna Europa je najgušće naseljena europska regija.

2. Objasnite razloge velike gustoće naseljenosti zapadnoeuropskih država.

U/164. Razlozi velike gustoće naseljenosti su umjerena klima, nizine, riječne doline, prirodna bogatstva (posebno rude), pogodan položaj te, povijesne prilike i gospodarski razvoj.

3. Istražite s pomoću interneta tko su danas useljenici u države Zapadne Europe.

Odgovor učenika

4. Što je potaknulo rast postojećih i nastanak novih gradova u Zapadnoj Europi?

U/165. Rast postojećih i nastanak novih gradova u Zapadnoj Europi potaknuo je razvitak industrije i prometa.

5. Što su Randstadt Holland i „zlatni trokut“? Pokažite navedena područja na geografskoj karti u atlasu.

U/165. Konurbacije u Nizozemskoj (Randstadt Holland-Amsterdam, Utrecht, Rotterdam i Haag te mnogo manjih gradova između njih) i Belgiji („zlatni trokut“- Bruxelles-Antwerpen-Gent).

6. Navedite razloge snažnog gospodarskog razvoja država Zapadne Europe.

U/165.-166. Modernizacija i automatizacija proizvodnje primarnog i sekundarnog sektora. Tercijarizacija društva-najviše je zaposlenih u prometu, trgovini, bankarstvu, turizmu...

7. Po kojoj je vrsti cvijeća poznata Nizozemska?

U/166. Po tulipanima

UJEDINJENO KRALJEVSTVO VELIKE BRITANIJE I SJEVERNE IRSKE-OPĆA

OBILJEŽJA

GEO OŠ B.A.7.2.

Razrada ishoda:

- uspoređuje posebnosti Ujedinjenog Kraljevstva i Francuske te ulogu tih država u regiji, Europi i svijetu

PITANJA:

1. S pomoću geografske karte Europe usporedite geografski položaj Ujedinjenog Kraljevstva i Francuske.

U/168./179. Ujedinjeno Kraljevstvo je otočna i pomorska zemlja, uz Atlantski ocean, Kanal i Sjeverno more. Francuska je smještena između Sredozemnog mora i Atlantskog oceana. Kontinentalna je država, povezana sa Srednjom Europom. Ujedinjeno Kraljevstvo je priatlantska, sjevernomorska, kanalska, otočna i pomorska zemlja. Francuska je priatlantska, sredozemna, kanalska, alpska, kontinentalna i pomorska zemlja.

2. Obrazložite utjecaj geografskog položaja Ujedinjenog Kraljevstva na kolonijalna osvajanja i gospodarsku razvijenost.

U/169. S otkrićem Amerike promet prelazi na Atlantski ocean pa Ujedinjeno Kraljevstvo dobiva središnji položaj u povezivanju Europe i Amerike. Zbog toga se u Ujedinjenom Kraljevstvu razvija pomorstvo i trgovina. Nakon geografskih otkrića Ujedinjeno Kraljevstvo stvara svoje kolonijalno carstvo na izvaneuropskim kontinentima.. Sve je to utjecalo na razvoj gospodarstva Ujedinjenog Kraljevstva.

3. Kada su se i kako britanski otoci odvojili od europskog kopna?

U/69. Nakon zadnjeg ledenog doba. Ledeni pokrov protezao se sa sjevera Europe i na Britansko otočje, na jug sve do današnjeg toka rijeke Temze. Nakon ledenog doba izdiže se razina mora pa Velika Britanija i Irska postaju otoci.

4. Imenujte glavna gorja Velike Britanije i pokažite ih na geografskoj karti Ujedinjenog Kraljevstva. Objasnite kakva je bila važnost gorja u prošlosti Ujedinjenog Kraljevstva.

Što je sve pridonijelo ranom razvoju industrije u Ujedinjenom Kraljevstvu?

U/171. Odgovor učenika

5. Objasnite zašto je najviše oranica na istoku Velike Britanije.

U/171. Jugoistok i istok Velike Britanije je uglavnom nizinski. Prevladavaju blago valovite ravnice. Gorje Velike Britanije zadržava vlagu koju donose zapadni vjetrovi pa je istok i jugoistok suši, pogodan za poljodjelstvo.

6. Što je pregonско stočarstvo?

U/171. Oblik stočarstva u kojem stoka pase na ograđenim pašnjacima

7. Opišite narodnosni sastav stanovništva Ujedinjenog Kraljevstva.

U/171. Domaće stanovništvo čine Englezi, Škoti, Velšani i Irci. Brojni su doseljenici- Indijci, Pakistanci, Afrikanci (s prostora bivših kolonija)...

SASTAVNICE UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

GEO OŠ B.A.7.2.

Razrada ishoda:

- uspoređuje posebnosti Ujedinjenog Kraljevstva i Francuske te ulogu tih država u regiji, Europi i svijetu

PITANJA:

1. Imenujte zemlje Ujedinjenog Kraljevstva i njihove glavne gradove te ih pokažite na geografskoj karti Europe.

U/172. Engleska (London), Wales (Cardiff), Sjeverna Irska (Belfast), Škotska (Edinburgh)

2. Objasnite specifičnosti Londonske zaval.

U/173. Londonska zaval ili jugoistočna Engleska najgušće je naseljeni i gospodarski najrazvijeniji dio Engleske. Tu se nalazi London-glavni grad Ujedinjenog Kraljevstva, veliko međunarodno poslovno (Londonska burza), kulturno i turističko središte. Londonska luka jedna je od najvećih europskih luka u kojoj se razvija snažna industrija. Poljoprivreda u okolini Londona usmjerena je na potrebe stanovništva Londona. London je sa svojim satelitskim gradovima (aglomeracija) jedan od najvećih europskih gradova.

3. Zbog čega je sjevernu i središnju Englesku sredinom 20. stoljeća zahvatila gospodarska kriza? Kako je gospodarska kriza riješena?

U/175. Zbog neisplativosti i dijelom iscrpljenosti zaliha, zatvarali su se domaći rudnici, a sirovine su se uvozile. Stare industrije (metalurgija, prerada pamuka i vune, brodogradilišta) prestale su s radom, a nezaposlenost je rasla. Dio radne snage zaposlio se u uslužnim djelatnostima ili se odselio prema Londonskoj zavali. Gospodarska kriza je riješena zahvaljujući pomoći države i razvoju novih industrija i drugih djelatnosti.

4. Što privlači turiste u Wales?

U/176. Očuvana priroda, velški krajolik i osebujna kultura.

5. Na geografskoj karti Ujedinjenog Kraljevstva u atlasu pokažite glavni grad Škotske, najveće gospodarsko središte Škotske i luku u Škotskoj za preradu nafte iz podmorja Sjevernog mora. Koji su to gradovi?

U/176. Edinburgh (glavni grad), Glasgow (gospodarsko središte), Aberdeen (luka)

6. Osmislite putovanje Ujedinjenim Kraljevstvom. Sastavite plan puta i popis u kojemu ćete istaknuti pet najvažnijih razloga zašto posjetiti Ujedinjeno Kraljevstvo. Obrazložite navedene razloge.

Odgovor učenika.

FRANCUSKA-ATLANTSKA, SREDOZEMNA I ALPSKA DRŽAVA

GEO OŠ B.A.7.2.

Razrada ishoda:

- uspoređuje posebnosti Ujedinjenog Kraljevstva i Francuske te ulogu tih država u regiji, Europi i svijetu

PITANJA:

1. Obrazložite utjecaj geografskog položaja Francuske na kolonijalna osvajanja i razvoj gospodarstva.

U/177.-178. Zbog izlaza na Atlantski ocean i Sredozemno more Francuska je bila važna pomorska sila i prije i nakon geografskih otkrića te je imala svoje kolonijalno carstvo. Francuska je odlično povezana i sa Srednjom Europom, posebno na sjeveroistoku, gdje nizinski prostor omogućuje dobre prometne veze. Francuska je pomorska i kontinentalna zemlja, raznolike prirodne osnove koja je pogodovala gospodarskom razvoju.

2. Navedite reljefne cjeline Francuske te ih pokažite na geografskoj karti

U/178.-179. Stara gromadna gorja (Vogezi, Ardeni, Središnji masiv), mlade ulančane planine (Pireneji, Alpe i Jura), zavale i priobalne ravnice (Pariška zavalu, nizinska područja uz rijeke Loire, Garonne, Rhône i Saône)

3. Koji su tipovi klime rasprostranjeni u Francuskoj i gdje su rasprostranjeni?

U/179. Najveći dio Francuske ima umjereno toplu vlažnu klimu. Planinski prostori na jugu i jugoistoku imaju snježno-šumsku klimu, a obala Sredozemnog mora sredozemnu klimu.

4. Objasnite gospodarsko značenje pirenejskih i alpskih rijeka.

U/179. Pirenejske i alpske rijeke su zbog velikog pada pogodne za dobivanje električne energije.

STANOVNIŠTVO I GOSPODARSTVO FRANCUSKE

GEO OŠ B.A.7.2.

Razrada ishoda:

- uspoređuje posebnosti Ujedinjenog Kraljevstva i Francuske te ulogu tih država u regiji, Europi i svijetu

PITANJA:

1. Zašto je za Francusku važno useljavanje stanovništva iz bivših francuskih kolonija? U/180. Zbog ukupnog porasta broja stanovnika i pomlađivanja stanovništva te zadovoljavanja potreba za radnom snagom.

2. Usporedite gospodarstvo Ujedinjenog Kraljevstva i Francuske i izdvojite sličnosti i razlike.

U/171./180.-181. Sličnosti: države su visokorazvijene, članice G-7, snažno razvijena poljoprivreda, industrija se razvila rano zahvaljujući rudnim bogatstvima u starom gromadnom gorju (kameni ugljen i željezna ruda), danas zastupljene sve grane industrije; industrija je visokorazvijena, automatizirana: tercijarne djelatnosti imaju najviše zaposlenih-promet, trgovina, turizam, novčarski poslovi

Razlike: U Ujedinjenom Kraljevstvu prevladava stočarstvo, u Francuskoj poljodjelstvo. Ujedinjeno Kraljevstvo ima izvore nafte i plina, Francuska naftu i plin uvozi. Najviše energije Francuska dobiva iz nuklearnih elektrana i hidroelektrana dok UK dobiva električnu energiju u termoelektranama. Francuska je vodeća zemlja u svijetu po broju turista.

3. Po kojim izvoznim proizvodima je poznata Francuska?

U/181. Automobili, odjeća, kozmetički proizvodi, nakit satovi, staklo, porculan...

4. Navedite najposjećenija turistička područja u Francuskoj i objasnite kakvi su se tipovi turizma tamo razvili. Navedena turistička područja pokažite na geografskoj karti Francuske.

U/181. Najposjećenija turistička područja u Francuskoj su Pariz, Azurna obala, Alpe i katoličko hodočasničko središte Lourdes. Turizam gradova, zimski turizam, vjerski...

5. Objasnite važnost Pariške zavale.

U/181. Pariška zaval je središnji, najnaseljeniji i gospodarski najrazvijeniji dio Francuske. U središtu Pariške zavale je Pariz-političko, kulturno, gospodarsko, prometno i turističko središte Francuske.

6. Kako se pokušava postići ravnomjerniji regionalni razvoj Francuske?

U/182. Planski se potiče razvoj osam francuskih gradova koji su protuteža Parizu (Bordeaux, Lille, Lyon, Marseille, Nancy, Nantes, Strasbourg, Toulouse)

7. Pokažite na geografskoj karti najveće gradove u Francuskoj i opišite njihove posebnosti.

U/182. Marseille- vodeća francuska luka, Lyon-prometno čvorište, druga aglomeracija po veličini u Francuskoj; Lille-gospodarsko središte sjevera Francuske i sveučilišni grad; Toulouse-industrija visoke tehnologije i svemirske industrije; Bordeaux-vinogradarsko područje; Strasbourg, Nancy, Nantes...

8. Navedite nekoliko znamenitosti Pariza.

U/183. Eiffelov toranj, Slavoluk pobjede, Muzej Louvre...

9. Po čemu je u svijetu prepoznatljiva Kneževina Monako?

U/182. Kockarnice u Monte Carlu, oceanografski institut, utrka formule

TEMA: SJEVERNA EUROPA

SJEVERNA EUROPA-PRIRODNA BOGATSTVA SJEVERA EUROPE

GEO OŠ A.B.7.5.

GEO OŠ A.B.C.7.9.

Razrada ishoda:

- opisuje i uspoređuje geografske posebnosti europskih regija
- opisuje utjecaj glacijacije na oblikovanje reljefa
- obrazlaže utjecaj prirodno-geografskih obilježja na život stanovništva Sjeverne Europe
- navodi specifičnosti geografskoga položaja, prirodnih uvjeta i održivoga gospodarstva država Sjeverne Europe

PITANJA:

1.Pokažite na geografskoj karti Europe države koje ubrajamo u Sjevernu Europu i navedite njihove glavne gradove.

U/184. Norveška (Oslo), Švedska (Stockholm), Finska (Helsinki), Danska (København), Island (Reykjavik), Estonija (Tallin), Latvija (Riga), Litva (Vilnius)

2. Objasnite kako se kroz povijest mijenjao geografski položaj Sjeverne Europe.

U/184. Prije velikih geografskih otkrića Sjeverna Europa je prema svojem položaju bila udaljeni, rubni i pomalo izdvojeni dio kontinenta. Takav položaj odrazio se na sličnom povijesnom razvoju i društveno-gospodarskoj povezanosti naroda Sjeverne Europe. Danas je Sjeverna Europa dobro povezana s ostatkom kontinenta i uključena u svjetske gospodarske tokove.

3. Navedite morske prolaze koji povezuju Sjeverno i Baltičko more te ih pokažite na geografskoj karti Europe.

U/184. Skagerrak, Kattegat, Oresund, Veliki i Mali Belt

4. S pomoću geografske karte Europe nabrojite reljefne cjeline Sjeverne Europe.

U/185.-186. Prastara Europa-Ruska platforma i Baltički štit; staro gorje-Skandinavsko gorje

5. Zašto Island nazivamo „otokom vatre i leda“?

U/186.-187. Island je građen od vulkanskih stijena. Nastao je na granici razmicanja litosfernih ploča, dugotrajnim izbijanjem magme iz unutrašnjosti Zemlje. Na Islandu su

i danas aktivni vulkani i prateće pojave vulkana-sumporovita i topla vrela i gejziri. Dio teritorija Islanda zauzimaju ledenjaci, ostaci islandske ledene kape.

5. Opišite utjecaj posljednjega ledenoga doba na oblikovanje reljefa Sjeverne Europe.

U/186.-187. Tijekom ledenog doba Sjeverna je Europa bila središte zaleđivanja.

Ostaci ledenog doba su brojne morene, ledenjačke doline, ledenjačka jezera, valovite visoravni-fjeldovi i uski zaljevi strmih strana-fjordovi.

6. Gdje su rasprostranjene tajge, a gdje tundra?

U/186. Tajge su rasprostranjene na Skandinavskom gorju i u Finskoj, a tundra na krajnjem sjeveru Europe te većem dijelu Islanda.

7. Imenujte i na geografskoj karti Europe pokažite nekoliko velikih ledenjačkih jezera u Sjevernoj Europi.

Odgovor učenika (Saimaa, Inari, Vänern...)

SJEVERNA EUROPA-NORDIJSKE I BALTIČKE DRŽAVE

GEO OŠ A.B.7.5.

GEO OŠ A.B.C.7.9.

Razrada ishoda:

- opisuje i uspoređuje geografske posebnosti europskih regija
- obrazlaže utjecaj prirodno-geografskih obilježja na život stanovništva Sjeverne Europe
- navodi specifičnosti geografskoga položaja, prirodnih uvjeta i održivoga gospodarstva država Sjeverne Europe
- uspoređuje stupanj gospodarske razvijenosti baltičkih i nordijskih zemalja
- analizira posebnosti nordijskoga kulturno civilizacijskog kruga

PITANJA:

1.Imenujte nordijske i baltičke države te ih pokažite na geografskoj karti Europe.

U/189. Nordijske države su Norveška, Švedska, Finska, Island i Danska. Baltičke države su Estonija, Latvija i Litva.

2. Zbog čega su Baltičkim državama značajne 1991. i 2004. godina?

U/189. Godine 1991. raspao se Sovjetski Savez i države se osamostaljuju. 2004. godine Baltičke države priključene su Europskoj uniji.

3. Navedite razloge rijetke naseljenosti država Sjeverne Europe.

U190. Razlozi rijetke naseljenosti su prirodni uvjeti- klima, planinski reljef.

4. Zašto baltičke države bilježe pad broja stanovnika?

U/190. Baltičke države su gospodarski slabije razvijene i nemaju izraženo useljavanje stanovništva. Nemaju ni visoku stopu rodnosti.

5. Usporedite mogućnost poljoprivredne proizvodnje Islanda i Danske.

U/190. Na Islandu ne neplodno oko ¾ zemljišta. Važno je ribarstvo. U Danskoj je obrađeno više od polovice površine države. Zahvaljujući visokom obrazovanju poljoprivrednika i primjeni suvremenih načina proizvodnje danska poljoprivreda ubraja se među najučinkovitije u svijetu. Najviše se uzgajaju mliječne pasmine krava i žitarice.

6. Opišite važnost šuma, hidroenergije, ruda, nafte i plina u razvoju gospodarstva nordijskih država.

U/191.-192. Šume su najraširenije u Švedskoj (2/3 površine) i Finskoj (3/4 površine) i daju sirovine za razvoj drvne industrije. Hidroenergija je bila osnova razvoja norveške,

švedske i islandske industrije. U Švedskoj su nalazišta željezne rude u Kiruni. Od nje se proizvodi kvalitetni čelik. U Finskoj su važna nalazišta ruda kroma i bakra. Nafta i plin iskorištavaju se iz podmorja Sjevernoga mora. Ubrzali su gospodarski razvoj Danske i Norveške.

7. Obrazložite važnost i utjecaj mora na gospodarstvo i život u državama Sjeverne Europe

U/191.-192. Ribarstvo je iznimno važno za većinu država Sjeverne Europe (bakalar, haringa, plodovi mora). Riba se i izvozi. Stanovnici Sjeverne Europe su zbog oskudnog tla oduvijek okrenuti moru, potreba za trgovinom utjecala je na razvoj pomorstva. Zbog uvoza sirovina na obalama mora razvile su se luke-središta razvoja industrije. U podmorju Sjevernog mora vadi se nafta i plin.

8. Uz pomoć statističkih podataka u tablici „Sjeverna Europa“ u udžbeniku Gea 3. na stranici 234. usporedite pokazatelje gospodarske razvijenosti nordijskih i baltičkih država. Što zaključujete?

Odgovor učenika

9. Opišite po jednu posebnost svake od država Sjeverne Europe

U/194.-195. Odgovor učenika

TEMA: ISTOČNA EUROPA

ISTOČNA EUROPA-U PROSTRANOJ ISTOČNOEUROPSKOJ NIZINI

GEO OŠ A.B.7.5.

GEO OŠ A.B.7.10.

Razrada ishoda:

- opisuje i uspoređuje geografske posebnosti europskih regija
- opisuje geografski položaj, prostranost i kontinentalnost regije
- opisuje veličinu i značenje Istočnoeuropske nizine
- navodi i na geografskoj karti pokazuje najvažnije rijeke i jezera te objašnjava njihovo vrednovanje

PITANJA:

1. Navedite države koje se nalaze u Istočnoj Europi.

U/196. Ruska Federacija, Bjelorusija, Ukrajina i Moldavija

2. Uz pomoć geografske karte odredite položaj Istočne Europe prema okolnim morima i ostalim europskim regijama.

U/196. Istočna Europa zauzima veliki položaj na istoku Europe. Prostire se od Karpata na zapadu do Urala na istoku te od Arktičkog oceana na sjeveru do Crnoga mora i Kaspijskog jezera na jugu.

3. Uz pomoć geografske karte imenujte mlade ulančane planine koje se nalaze na jugu i jugozapadu Istočne Europe. Kakvo je njihovo gospodarsko značenje?

U/197. – 198. Kavkaz (šumarstvo), Istočni Karpati (šumarstvo, rudarstvo, promet-prijevoji), Krimska gora.

4. Usporedite mogućnost poljoprivrednog iskorištavanja u sjevernim dijelovima Istočnoeuropske nizine s mogućnostima poljoprivrednog iskorištavanja u središnjim i južnim dijelovima Istočnoeuropske nizine.

U/197. Sjeverni dijelovi nizine nisu pogodni za poljoprivredno iskorištavanje. Tijekom pleistocena sjeverni dijelovi bili su prekriveni ledom pa su danas brojni morenski nanosi, jezera i močvare. Tlo nije plodno. Središnji i južni dijelovi su veoma pogodni za poljoprivredno iskorištavanje. U središnjem i južnom dijelu nizina je prekrivena debelim prapornim nanosima koji čine osnovu vrlo plodnog tla (crnice).

5. Koji su tipovi klime rasprostranjeni u Istočnoj Europi? Na geografskoj karti u atlasu pokažite rasprostranjenost tipova klime.

U/205. Vlažna snježno-šumska klima prevladava u Istočnoj Europi. Krajnji sjeverni dijelovi imaju klimu tundre, a južni stepsku klimu. Manja područja uz obale Kaspijskog jezera imaju pustinsku klimu. Uski pojas ruske crnomorske obale i juga Krima ima umjereno toplu vlažnu klimu s vrućim ljetom.

6. S pomoću tematske karte (Klimatsko-vegetacijski pojasevi u Istočnoj Europi) u udžbeniku Gea 3. na stranici 200. objasnite kako se biljni pokrivač mijenja od sjevera prema jugu Istočne Europe.

U/200. Na sjeveru je pojas tundre koji prema jugu prelazi u pojas tajge. U sjevernim dijelovima tih vazdazelenih šuma prevladavaju jela i bor. Južnije se uz jelu i bor javlja i listopadno drveće. Na mješovite listopadne šume prema jugu nastavlja se pojas lesostepe. Šume su sve rjeđe, uz sve više travnatih površina. Na jugu je pojas stepe.

7. Imenujte i na geografskoj karti Europe pokažite najduže istočnoeuropske rijeke.

U/202.-203. Volga, Ural, Dnejar, Don, Pečora, Sjeverna Dvina...

8. Objasnite gospodarsku važnost rijeke Volge.

U/202. Volga je važan plovni put, kanalima spojena s drugim velikim rijekama. Na njoj su sagrađene broje hidroelektrane. Služi za vodoopskrbu i navodnjavanje poljoprivrednih površina. Ribolov je također važan (jesetra).

9. Koja su najveća prirodna jezera u Istočnoj Europi i kakvo je njihovo gospodarsko značenje?

U/203. Kaspijsko jezero, Ladoga, Onega,... Jezera su dio plovnog sustava, na obalama jezera smještena su naselja i industrija. Važna su za ribarstvo. Razvija se i turizam.

ISTOČNA EUROPA- DRUŠTVENO-GEOGRAFSKA OBILJEŽJA

GEO OŠ A.B.7.5.

GEO OŠ A.B. 7.10.

Razrada ishoda:

- opisuje i uspoređuje geografske posebnosti europskih regija
- obrazlaže utjecaj povijesnoga nasljeđa na društveno-gospodarski razvoj

PITANJA:

1.Koji su najgušće, a koji najrjeđe naseljeni dijelovi Istočne Europe? Zašto?

U/206. Najgušće naseljeni dijelovi su Donjecki bazen, industrijska područja uz Dnjepar, Volgu, Kamu, Don, šire područje Moskve, Sankt Peterburga, Kyiva, Minska, Hrodna i Chisinaua, a najrjeđe planinski dijelovi Ukrajine, močvarno područje između Bjelorusije i Ukrajine, sjever europskog dijela Ruske Federacije te jugozapadna Moldavija.

2. Koji slavenski narodi žive u Istočnoj Europi?

U/206. U Istočnoj Europi žive Rusi, Bjelorusi i Ukrajinci.

3. Analizirajte grafikone (Narodnosna struktura stanovništva u državama Istočne Europe) u udžbeniku Gea 3. na stranici 208. pa odgovorite na pitanja:

a. Koja se nacionalna manjina, prema broju pripadnika, ističe na prostoru Moldavije, Ukrajine, Bjelorusije i Ruske Federacije?

b. Zašto su prisutni u tolikom velikom broju u tim državama?

U/208.a. U Moldaviji najbrojnija nacionalna manjina su Rumunji, u Ukrajini i Bjelorusiji Rusi, a u Ruskoj Federaciji Tatari i Ukrajinci.

b. Zbog čestih promjena državnih granica, migracija unutar nekadašnjih republika Sovjetskog Saveza...

4. S kojim se gospodarskim problemima susreću države Istočne Europe nakon raspada Sovjetskog Saveza?

U/208.-209. Trebalo je modernizirati zastarjele industrijske pogone i poljoprivrednu proizvodnju, provesti proces privatizacije poljoprivrednih posjeda i industrije, trebalo je provesti proces prelaska na tržišno orijentiranu proizvodnju.

5. Koje su glavne poljodjelske kulture u državama Istočne Europe?

U/209. Poljodjelske kulture-žitarice, uljarice, krumpir, industrijsko bilje (Ruska Federacija, Ukrajina); voće, povrće i vinova loza (Moldavija)

6. Analizirajte sličnosti i razlike Bjelorusije i Ukrajine s obzirom na gospodarsko značenje.

U/209.-211.

Sličnosti: velika važnost primarnog (stočarstvo i šumarstvo) i sekundarnog sektora, potreba modernizacije industrije, nedostatak nafte, promet i trgovina ostvaruju znatan dio dohotka u tercijarnom sektoru

Razlike: Bjelorusija- slabije razvijeno poljodjelstvo, veća uloga stočarstva; skromna rudna bogatstva (kalijeva sol, treset)-kemijska, prehrambena, tekstilna industrija, ovisna o uvozu sirovina; proizvodnja poljoprivrednih strojeva, kamiona...; uvozi naftu i plin iz Rusije

Ukrajina-obilje plodnog tla-žitnica; nalazišta ugljena u Donjeckom bazenu, nalazišta željezne rude, mangana, uranija, obilje električne energije -hidroelektrane, nuklearne elektrane, termoelektrane, raznolika industrija-kemijska, prehrambena, strojarska, automobilska..., turizam, bankarstvo-važne grane tercijarnog sektora

7. Imenujte i na geografskoj karti Istočne Europe pronađite vodeća gospodarska središta Bjelorusije, Ukrajine i Moldavije.

U/211. Minsk, Vicebsk, Homel, Mahiljov (Bjelorusija); Chisinau (Moldavija), Kyiv, Harkiv, Dnipropetrovsk, Odesa, Donetsk, Zaporizžja, Lviv, Kryvyj Rih (Ukrajina)

8. Istražite s pomoću interneta što se dogodilo u ukrajinskome gradu Černobilu 1986. godine.

Odgovor učenika

RUSKA FEDERACIJA-POVIJEST, POLOŽAJ I PRIRODNA OSNOVA

GEO OŠ A.B.7.10.

Razrada ishoda:

- analizira posebnosti Ruske Federacije i njezinu gospodarsku, vojnu i političku ulogu u regiji, Europi i svijetu

PITANJA:

1. Navedite površinu Ruske Federacije. Na koja mora izlazi?

U/212. Površina-17,1 milijuna četvornih kilometara. Baltičko, Crno, Arktički ocean, Tihi ocean

2. Objasnite pojam eksklava? Koji je ruski grad smješten u eksklavi na obali Baltičkog mora?

U/212. Eksklava je sastavni dio teritorija jedne države, odvojen od glavnine teritorija i sa svih strana okružen teritorijem drugih država. Kalinjingrad.

3. S pomoću geografske karte imenujte velike nizine, stara gorja i visočja te mlade ulančane planine u Rusiji.

U/214.-218. Nizine (Istočnoeuropska nizina, Zapadnosibirska nizina), stara gorja i visočja (Ural, Srednjosibirsko visočje), mlade ulančane planine (Kavkaz, Srednjosibirske planine)

4. Opišite prirodno- geografska obilježja Urala.

U/218. Ural je dogovorena granica između Europe i Azije. Paleozojske je starosti, bogato željeznom rudom i obojenim metalima. Najnaseljeniji su srednji i južni Ural zbog blaže klime, mogućnosti poljoprivrede i rudnoga bogatstva. Ovdje su značajna rudarsko-industrijska središta.

5. S pomoću klimatskog dijagrama grada Moskve u udžbeniku Gea 3. na stranici 37. navedite glavna obilježja snježno-šumske klime. Koji biljni pokrivač je rasprostranjen na području snježno-šumske klime?

U/37. Odgovor učenika

6. Usporedite gospodarsko značenje rijeka u europskom dijelu Ruske Federacije s rijekama u azijskom dijelu Ruske Federacije. Na geografskoj karti Rusije pokažite velike rijeke europskog i azijskog dijela Ruske Federacije.

U/220. Rijeke u europskom dijelu Ruske Federacije su iskorištene za prometno povezivanje, proizvodnju električne energije, vodoopskrbu i ribarstvo. Rijeke u azijskom dijelu Ruske Federacije su duže, bogatije vodom. Njihovo iskorištavanje povezano je uz naseljenost.

Rijeke europskog dijela Ruske Federacije: Volga, Pečora, Sjeverna Dvina...

Rijeke azijskog dijela Ruske Federacije: Ob s Irtišem, Jenisej, Lena, Amur...

7. Istražite s pomoću interneta zašto je Bajkalsko jezero pod UNESCO-ovom zaštitom.

Odgovor učenika.

STANOVNIŠTVO I GOSPODARSTVO RUSKE FEDERACIJE

GEO OŠ A.B.7.10.

Razrada ishoda:

- analizira posebnosti Ruske Federacije i njezinu gospodarsku, vojnu i političku ulogu u regiji, Europi i svijetu

PITANJA:

1. Zašto je Ruska Federacija neravnomjerno naseljena?

U/218. Stanovništvo je neravnomjerno naseljeno zbog različiti prirodnih uvjeta, velikih prostranstva te utjecaja industrijalizacije i urbanizacije.

2. S pomoću geografske karte navedite najgušće i najrjeđe naseljena područja Ruske Federacije.

U/218.-219. Najgušće naseljena područja Ruske Federacije-Donjecki bazen, industrijska područja uz Volgu, Don, Kamu, šire područje Moskve i Sankt Peterburga, područje uz Transsibirsku željeznicu i uz Ural. Najrjeđe naseljeni dijelovi-planine, Zapadnosibirska nizina, sjever europske Rusije.

3. Koji se problemi javljaju zbog etničke složenosti Ruske Federacije?

U/219. Ratovi unutar Ruske Federacije jer pojedini neruski narodi teže potpunoj samostalnosti (Čečenija-primjer)

4. Imenujte i na geografskoj karti pokažite najveće gradove i gospodarska središta Ruske Federacije.

U/220. Moskva, Sankt Peterburg, Nižnji Novgorod, Samara, Ufa, Kazan, Perm, Rostov na Donu, Volgograd, Jekaterinburg, Čeljabinsk, Novosibirsk, Omsk, Novokuznjeck, Krasnojarsk, Irkutsk, Vladivostok.

5. Navedite prirodna bogatstva Ruske Federacije.

U/221. Plodno tlo, šume, rude, nafta, plin, voda

6. Objasnite energetska ovisnost Europe o Ruskoj Federaciji na primjeru jedne europske države.

Odgovor učenika (Bjelorusija uvozi naftu i plin, Moldavija uvozi naftu i plin, Hrvatska uvozi plin...Ovisnost se najbolje vidjela 2009./2010. kada je zbog rusko-ukrajinskoga spora oko plinovoda prekinuta isporuka plina iz Ruske Federacije u Europu te su milijuni ljudi ostali grijanja)

7. S pomoću geografske karte navedite glavne industrijske regije Ruske Federacije.

U/220. Europski dio Ruske Federacije-Područje oko Moskve; uz Volgu, srednji dio Urala

Azijski dio Ruske Federacije- Kuznjecki bazen, Bajkalska regija, Daleki istok

8. Kada je izgrađena Transsibirska željeznica i u čemu je njezina važnost?

U/221. Krajem 19. i poč. 20. stoljeća. Povezala je europski i azijski dio Rusije te omogućila naseljavanje i gospodarski razvoj gradova u Sibiru. Važna je i za prijevoz prirodnih bogatstva iz Sibira. Povezuje Moskvu i Vladivostok.

9. Navedite nekoliko znamenitosti glavnog grada Ruske Federacije.

U/222. Crveni trg, Crkva sv. Vasilija Blaženog, Kremlj, Boljšoj teatar...

10.Zbog čega Rusku Federaciju ubrajamo u svjetsku velesilu?

U/212./221. Zbog veličine, prirodnih resursa, gospodarske, vojne i političke snage Rusku Federaciju ubrajamo u svjetsku velesilu. Jedna je od stalnih članica Vijeća sigurnosti pa je važna u svjetskoj politici. Modernizacija djelatnosti u svim sektorima omogućila je Ruskoj Federaciji da postane nova gospodarska sila svijeta...